

ANTALYA ETNOGRAFYA MÜZESİNDE SERGİLENEN ÇALGILARIN ÖZELLİKLERİ VE YÖREDEKİ KULLANILMA DURUMLARI*

Hazan KURTASLAN** - Deniz Berk ALDUT***

Öz

Kültürün bir yansıması olan yöresel çalgılar, halk kültürünün önemli öğelerindedir. Köklü geçmişe sahip olan bu çalgılar, yörelere göre farklılaşmakta iken bu aynı zamanda kültürün zenginleşmesi anlamına da gelmektedir. Bir kültür mirası olan halk çalgılarının örnekleri kişisel arşivlerde saklanmakta ya da etnografya müzelerinde sergilenmek suretiyle korunmaktadır. Antalya şehrinde bulunan Etnografya Müzesinde yöreye ait Türk halk müziği çalgıları sergilenmekte ve aynı zamanda müzede korunmaktadır. Antalya Etnografya Müzesinde nefesli çalgılardan ahşap ve pirinç kaval, ahşap zurna, kamış ve kemik düdük, kamış sipsi; yaylı çalgılardan kabak kemane, ahşap-deri kemençe; mızraplı (tezeneli) telli çalgılardan bağlama; vurmali çalgılardan davul olmak üzere 8 tane yöreye ait çalgı sergilenmektedir. Müzede sergilenen çalgıların özelliklerinin ve yöredeki kullanıma durumlarına yönelik bilgilerin ortaya konulması araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışma Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen çalgıların bu yöreye has olması bakımından önemlidir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fiziksel (fiziki, görsel) artefaktların incelendiği kültür analizi deseni kullanılmıştır. Fiziksel artefaktlar; kültürün içerisinde kullanılan araç gereçler, işin yapılma şekli, iş yapılırken kullanılan yöntem ve teknikleri ifade etmektedir. Antalya yöresinde kullanılan çalgılar o yörenin aynı zamanda halk kültürünü de yansıtmaktadır. Araştırma kapsamında tespit edilen çalgılar; yöre kültürünü yansıtan bir araç olarak; ritüellerde, halk oyunlarında ya da diğer etkinliklerde eğlence amacıyla ve belli tekniklere göre kullanılmaktadır. Veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmış, betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Antalya Etnografya Müzesinde 8 çalgının sergilendiği tespit edilmiştir. Bu çalgıların Orta Asya kökenli oldukları, çalgıların yapımında kemik ve çeşitli ağaçların kullanıldığı, yörede kına, gelin alma, düğün, asker uğurlama, şenlik ve festival gibi etkinliklerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler ışığında müzede sergilenen çalgılara yönelik detaylı açıklamaların olduğu broşürlerin hazırlanması ve ziyaretçilere sunulması fikri ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Antalya etnografya müzesi, Yöresel çalgılar, Sipsi, Kabak kemane, Davul.

Characteristics and Usage of Instruments Exhibited at the Antalya Ethnography Museum and Their Cultural Significance

Abstract

Regional instruments, as reflections of culture, play a significant role in folk culture. With a rich history, these instruments vary across regions, contributing to the diversity of culture. Examples of folk instruments, considered cultural heritage, are preserved in personal archives or displayed in ethnography museums. The Ethnography Museum in Antalya showcases and preserves Turkish folk music instruments specific to the region. The museum features a variety of instruments, including woodwind and brass instruments like the wooden and brass flute, wooden reed, reed and bone whistle, and reed mouthpiece; string instruments like the gourd fiddle and wooden-skin fiddle; and percussion instruments like the drum, totaling eight instruments unique to the region. This research aims to uncover the characteristics of these exhibited instruments and their usage in the local context.

* Bu çalışmanın yalnızca özeti 22-24 Aralık 2023 tarihinde düzenlenen V. Uluslararası Akdeniz Bilimsel Araştırmalar Kongre bildiri kitabında yayınlanmıştır.

** Doç.Dr., Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, hazankurtaslan@akdeniz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1216-6142>

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Müzik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı, deniz.berk.aldut@hotmail.com <https://orcid.org/0009-0009-2156-014X>

The study is important because the instruments exhibited in the Antalya Ethnography Museum belong to this region. In this study, a cultural analysis pattern, examining physical (tangible, visual) artifacts, was employed as a qualitative research method. Physical artifacts represent tools, techniques, and methods used within a culture. The instruments used in Antalya reflect not only the region's musical culture but also its overall folk culture. The identified instruments in the research serve as cultural tools in rituals, folk dances, and other events for entertainment purposes, following specific techniques. Data were collected through document analysis and analyzed through descriptive analysis. Criterion sampling, one of the purposeful sampling methods, was used in the study. It was determined that the Antalya Ethnography Museum exhibits eight instruments, with Central Asian origins. The study revealed that these instruments are made using bone and various types of wood, and they are used in local events such as henna nights, bride fetching, weddings, military send-offs, festivals, and celebrations. In the light of the data obtained in the study, the idea of preparing brochures with detailed explanations about the instruments exhibited in the museum and presenting them to visitors emerged.

Keywords: *Antalya ethnography museum, Regional instruments, Mouthpiece, Gourd fiddle, Drum.*

1. Giriş

Kültür kavramı bir ihtiyacı ve bu ihtiyacı sistemli bir şekilde karşılamayı belirtir. Kültür içerisinde öğrenim vardır, sürekliliği ve değişimi ifade etmektedir. Böylelikle de kültür bir tarihe sahiptir (Güvenç, 1974, Akt. Baykara, 2021). Türkler Orta Asya'dan Avrupa'ya ve oradan da çok geniş coğrafyalara ulaşmış kültürlerini yaşamışlardır. Türk halk kültürü, tarihsel süreç içerisinde insanlığın başlangıcından bu yana Türklerin buldukları her toprakta varlığını sürdürmüş ve halka özgü yaşayış faaliyetleriyle yayılmıştır (Kazmaz, 2001). Yani kültür; toplumların gelenek, görenek, düşünce, inanç, giysi, yemek, miras gibi birbirinden ayıran farklı yaşam tarzlarını maddi ve manevi şekilde nesilden nesle aktarabilmeye denmektedir. Türk kültüründe herkesin belli bir yaşayış biçimi ve bu kültüre has öğeleri vardır. Örnek olarak Antalya'ya özgü bir müzik aleti ve bu müzik aletinin icrası Antalya dışında da karşımıza çıkabilmektedir ama bu çalgı ve icrası Antalya'ya özgüdür ve Antalya'nın kültürünü yansıtmaktadır. Başka şehirlerde karşılaşılsa da bu gerçek değişmemektedir.

Bir toplumun müzik kültürü o topluma yönelik duygu ve düşünceleri, gelenek ve görenekleri içermektedir. Sözlü ve yazılı ezgilerle aktarımının yapılmasını sağlamaktadır. Türk halk müziğinde de ortak bir mesele olan kültür kavramı, insanların hayati olaylarını, acılarını, sevgilerini, aşklarını, özlemlerini ve düşüncelerini yörelere has olarak tarihi süreç içerisinde yansıtmaktadır (Yener, 2006, Akt. Evsen, 2018).

Türk Halk Müziği içerisindeki yörelere has olan çalgılar o yörenin kültürünü, müziğini, törenlerini ifade etmektedir. Türkiye'de yer alan bölgelerin çalgılarına bakıldığında: Doğu Anadolu Bölgesi halk müziğinde davul, zurna, klarnet, bağlama, kaval çalgıları yaygındır. Erzurum ve Elazığ'da ud, kanun, keman (Kemene) çalgıları kullanılmakta olup kemik düdük (çığırtma) çalgısı da Elazığ'da kullanılan bir çalgıdır. Güney Doğu Anadolu Bölgesi halk müziğinde cümbüş, tanbur, keman, ud, kanun, kaval, mey, ney, bağlama, def, davul ve zurna çalgıları kullanılmaktadır. Davul ve zurna çalgıları özellikle halaylarda görülmektedir. Karadeniz Bölgesinde genel olarak diyatonic dilli kaval, kemençe, davul ve zurna; Doğu Karadeniz'de de (Rize, Artvin, Trabzon, Ordu, Giresun, Gümüşhane ve Bayburt) cura zurna denilen küçük zurna, davul, kemençe, tulum ve akordeon çalgıları görülmektedir. İç Anadolu Bölgesi halk müziğinde başta bağlama olmak üzere davul, zurna, klarnet, zilli maşa ve kaval çalgıları yoğun olarak kullanılmaktadır. Ege Bölgesi halk müziğinde bağlama, zurna, kaval, davul ve klarnet gibi çalgılar yer almakta olup Muğla ve Denizli'de de Sipsi ve Parmak Curası çalgıları görülmektedir. Marmara bölgesinde ise bütün halk müziği ve klasik Türk müziği çalgıları yer almaktadır. Akdeniz Bölgesi halk müziğinde davul, zurna, kaval, bağlama, klarnet, keman gibi çalgılar kullanılmaktadır (Çimrin, 2010; Demir, 201; Eroğlu, 2017; Kastelli, 2014).

Türk Halk Müziğinde önemli bir yeri olan teke bölgesi içerisinde de Antalya, Burdur, Isparta, Denizli ve Muğla gibi şehirler ve bu şehirlerde görülen yöreye has çalgılar ve bu çalgıların

kullanıldıkları alanlar yer almaktadır. Yörük yaşamının hüküm sürdüğü bu bölgede zamanında konar-göçer bir yaşam tarzı benimsenmiş ve bu yaşam tarzında hayvancılık ve çobanlık mesleği ön planda olmuştur. Çobanlık mesleğini ve yöreyi yansıtan nefesli çalgılar arasında düdük, çığırta, sipsi ve kaval gibi çalgılar yer almaktadır (Çimrin, 2010; Evsen, 2018). Bu çalgıların dışında Teke yöresinde yer alan diğer çalgılar ise bağlama, cura, zurna, davul, def, darbuka, kabak kemane, tırnak kemane gibi çalgılar olmaktadır. Antalya yöresinde de mızraplı-telli çalgılardan bağlama, cura ve 3 telli bağlama; nefesli (üfleli) çalgılardan çığırta, sipsi, kaval (dilli-dilsiz) ve zurna; vurmali çalgılardan davul, def (tef), zilli maşa ve kaşık; yaylı çalgılardan ise kemane kullanılmaktadır (Çimrin, 2010; Evsen, 2018; Gök, 2015; Gök & Savaş, 2023). Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen çalgılara bakıldığında nefesli çalgılardan ahşap ve pirinç kaval, ahşap zurna, kamış ve kemik düdük, kamış sipsi; yaylı çalgılardan kabak kemane, ahşap-deri kemençe; mızraplı (tezeneli) çalgılardan bağlama; vurmali çalgılardan davul olmak üzere 8 tane yöreye ait çalgı sergilenmektedir. Müzede sergilenen telli-mızraplı, yaylı, nefesli ve vurmali çalgılar Antalya ve ilçelerinde (Korkuteli, Elmalı, Döşemealtı, Alanya, Serik, Kumluca, Gazipaşa...) kına gecesi, gelin alma, düğün, asker uğurlama, teke oyun havaları, zeybekler, gurbet havaları, boğaz havaları, şenlikler ve festivaller gibi etkinliklerde kullanılmaktadır (Çimrin, 2010; Evsen, 2018; Gök, 2015; Gök & Savaş, 2023). Korkuteli'ndeki düğünlerde kadınlar ayrıca leğen, güğüm, def, darbuka gibi çalgılarla ritim tutup bağlama çalarlarken erkekler de davul, zurna ve bağlama çalmaktadırlar (Gök & Savaş, 2023).

1.1. Araştırmanın Amacı ve Problem Cümlesi

Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen çalgıların özelliklerinin ve yöredeki kullanılma durumlarına yönelik bilgilerin ortaya konulması araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Buna yönelik çalışmanın temel sorusu şu şekilde belirlenmiştir: Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen çalgılar hangileridir, özellikleri nelerdir ve yöredeki kullanılma durumu nasıldır? Bu temel soru ışığında araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen;

- 1-Mızraplı (tezeneli) telli çalgılar hangileridir, özellikleri nelerdir ve yöredeki kullanılma durumları nasıldır?
- 2-Yaylı çalgılar hangileridir, özellikleri nelerdir ve yöredeki kullanılma durumları nasıldır?
- 3-Vurmali çalgılar hangileridir, özellikleri nelerdir ve yöredeki kullanılma durumları nasıldır?
- 4-Nefesli çalgılar hangileridir, özellikleri nelerdir ve yöredeki kullanılma durumları nasıldır?

2. Yöntem

Çalışma, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak tasarlanmıştır. Nitel araştırmalarda amaç sayılar yoluyla sonuçlara ulaşmaktan öte konu ile ilgili okuyucuya anlama ve yorumlamaya dayalı betimsel bir bakış açısı sunmaya çalışmaktır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen yöresel çalgıların tespiti, özellikleri ve yöredeki kullanılma durumlarının ortaya konulması amacıyla kültür analizi (etnografya) deseni kullanılmıştır. Kültür analizinin (etnografya) uygulandığı çalışmalar bireylere ya da belirli bir gruba ait olan kültürün tanımlanmasını ve yorumlanmasını amaçlamaktadır. Buna yönelik seçili kültüre özgü olan birey ya da grupların kullandığı kavramlar, süreçler ve durumlar bu çerçevede işlenmektedir. Bu analizin uygulandığı araştırmaya dahil olan katılımcılarda kültüre özgü özelliklerin taşınıp taşınmadığına bakılarak inceleme yapılmaktadır. Katılımcıların ait olduğu kültüre özgü davranışları, yazılı ve sözlü ifadeleri gibi konulara da odaklanılmaktadır (Hancock, 2004, Akt.Yıldırım & Şimşek, 2006). Örnek olarak bir yörenin müziğinin, yemeklerinin veya kıyafetlerinin incelenmesi o kültüre yönelik yapılan bir

çalışma olabilmektedir. Kültür analizi deseni, bireysel algı ve davranışın yanında toplumsal yapı, işleyiş, değerler gibi kültürel öğelerin ortaya çıkarılması ve analizi üzerine odaklanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2006) Kültür analizi deseni ile kültürün, bireylerin davranışlarını nasıl etkilediği anlaşılmaya çalışılır.

Kültür, soyut olduğu için bireyin davranışları yoluyla görünür hale gelmektedir. Davranışların görünür hale gelmesine artifakt denilir. Davranışsal ya da törensel (ritüel, tören, düğün, anma, seremoni, kutlama, bayram, gibi törenlerdeki davranış şekilleri vb.) sözel (yazılı sözlü dil ve içinde geçen argo ifadeler, şiveler, deyimler, şakalar, mecazlar, metaforlar, sloganlar, hikayeler, mitler, kahramanlar, liderler vb.) ve fiziksel-fiziki ya da görsel (araç gereçler, yöntem ve teknikler) olmak üzere üç tür artifakt ile bireylerin davranışları görünür hale gelir. Fiziksel/fiziki/görsel artifaktlar; kültürün içerisinde kullanılan araç gereçler, işin yapılma şeklini, iş yapılırken kullanılan yöntem ve teknikleri ifade etmektedir (Becerikli, 1999; Şahal, 2005). Çalışmada Antalya yöresi kültürünü yansıtan çalgılardan Antalya Etnografya Müzesinde sergilenenler ele alınmıştır. O nedenle araştırma için kültür analizi deseninden fiziksel artifaktlar yönüyle faydalanılmaktadır.

2.2. Araştırmanın Örnekleme

Bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örneklemede araştırma öncesinde belirlenen bir ölçütü karşılayan durumlar olmaktadır. Araştırmacı tarafından da oluşturulabilen bu ölçütler çalışmanın derinlemesine yapılmasını sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Ölçüt örnekleme, araştırmacı tarafından önceden belirlenen bir dizi ölçütü karşılayan durumlar için seçilir. Ölçütlerin belirlenmesi aşamasında araştırmacı tarafından önceden belirlenen ölçütler bir alan uzamanı ile paylaşılmıştır. Sonuç olarak araştırma için belirlenen ölçütler sırasıyla şu şekilde aşamalandırılmıştır. Çalışmanın Antalya ilinde ve Antalya ilindeki yöresel çalgıların sergilendiği müzeler üzerinde gerçekleştirilmek istenmesi araştırma için diğer ölçütlerin belirlenmesini sağlamıştır. Antalya ve ilçelerinde sayısı otuzu aşmış müzeler içerisinde yöresel çalgıların sergilendiği Antalya iline ait müzeler çalışmanın bir diğer ölçütü olmuştur. Tespit edilen müzeler içerisinde Antalya Etnografya Müzesinde yöresel çalgıların sergileniyor olması çalışmanın son ölçütünü oluşturmuştur. Bu çalışma için örneklemin genişliği belirlenen ölçütlerin araştırma için dar bir çerçeve oluşmasına ya da kısıtlayıcı bir araştırma olmasına neden olmamıştır. Aksine belirlenen ölçütler sonucunda müzedeki çalgıların yöreye ait kullanılan çalgıları kapsadığı ve yöreyi temsil ettiği görülmüştür. Antalya iline ait olduğu Belirlenen tüm ölçütler sonucunda çalışmada Antalya yöresine has çalgıların neler olduğu, bu çalgıların özelliklerinin ve yöredeki kullanıma durumlarının nasıl olduğuna yönelik araştırma kapsamında derinlemesine bir inceleme yapılmıştır.

2.3. Araştırma Süreçleri

Çalışmada araştırmacılar konunun oluşum süreci içerisinde ilgili alanyazında araştırma yapmış ve bilgi toplamışlardır. Toplanan bilgiler ışığında Antalya'da yer alan müzeler tek tek gezilmiş ve konu belirlendikten sonra Antalya'nın yöresel çalgılarına yönelik inceleme yapmak üzere Antalya Etnografya Müzesine gidilmiştir. Müzede yer alan çalgıların fotoğrafları çekilmiş ve bilgisayara aktarılmıştır. Çalışma için en uygun yer Antalya Etnografya Müzesi olmuştur. Belirlenen konu ışığında kütüphanelere gidilmiş, belediyelere ait yerel dergiler incelenmiş, çeşitli makaleler, lisansüstü tezler, bildiriler ve videolar aracılığıyla bilgiler toplanmıştır. Elde edilen veriler uzman görüşleri alınarak teyit edilmiş ve çalışmanın geçerlik ve güvenilirliği sağlanmıştır. Çalışmadaki araştırmacılar süreç içerisinde birbirleriyle uyumlu ve aktif olarak çalışma programlarını gerçekleştirmişlerdir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler dokümanlar yoluyla toplanmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2006) göre, doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerden olan belgeleri, kağıtlara yazılmış olan her türlü yazıların, videoların, fotoğrafların,

şekillerin, görsellerin analizini kapsar. Belgeler, görsel ve işitsel kayıtlar, fotoğraflar, şekiller çalışmanın amacına yönelik olarak incelenmiştir. Araştırmaya yönelik bilgileri edinmek amacıyla kitaplar, makale metinleri, tez çalışmalarından; hem çalgıların kökenlerine, özelliklerine yönelik bilgilerden faydalanmak için hem de çalgıların yöredeki kullanım durumlarını incelemek için yararlanılmıştır. Araştırma için kullanılan her bir doküman kaynakça bölümünde yer almıştır. Antalya Etnografya müzesinde konuya yönelik çekilen yöresel çalgıların fotoğrafları, çalgıların yörede kullanımına yönelik YouTube’da yer alan video görüntüleri araştırma için kullanılan diğer önemli görsel, işitsel belgelerdir.

2.5. Verilerin Analizi

Betimsel analizde amaç, elde edilen bulgular düzenlenip yorumlanarak sunulur. Betimsel analizde veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Sonra yapılan betimlemeler açıklanır, yorumlanır, neden sonuç ilişkileri irdelenerek belli sonuçlar elde edilir (Büyüköztürk vd., 2008; Yıldırım & Şimşek, 2006). Betimsel analizde, elde edilen veriler bulgular bölümünde belli bir sistematik sıra ile sunularak analiz edilmiştir. Çalgıların kökenleri, yapıldığı ağaç türleri, bölümleri, çalgının yöre merkezinde ve ilçelerindeki etkinlik türlerine göre kullanımı belli sistematik sırayla betimsel bir şekilde sunulmuş, derinlemesine açıklamaları yapılmış ve her çalgıya yönelik yapılan açıklamalarda neden sonuç ilişkisi kurulmuştur. Betimsel analiz yoluyla araştırma için elde edilen tüm veriler orijinalleri değiştirilmeden aktarılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak çalışmada Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen ve kültürün bir yansıması olan yöresel çalgıların yukarıda belirtildiği şekliyle betimsel bir şekilde analizi yapılmıştır.

2.6. Araştırma Etiği

Çalışma için etik kurul belgesine ihtiyaç duyulmamıştır. Çalışma, doküman incelemesi yoluyla toplanan verilerin (fotoğraflar, açıklamalar, videolar, alıntılar) kurallar çerçevesinde aktarılmasıyla oluşturulmuştur. Çalışmada yapılan atıflar metin içi ve kaynakçada tam ve doğru bir şekilde verilmiştir.

2.7. Geçerlik ve Güvenirlik

Veriler doğru bir şekilde toplanmalı, analiz edilmeli ve gerçeği yansıtmalıdır. Nitel araştırmalarda verilerin doğruluğunu kanıtlamak ve bu yolda gereken önlemleri almak geçerliği sağlamakta olup; araştırma sürecini, süreçte elde edilen verileri açık, detaylı ve tutarlı bir şekilde aktarmak ise güvenirliliği ifade etmektedir. Nitel araştırmalarda iç geçerlik (inandırıcılık) kavramı çoğunlukla sosyal bilimciler tarafından tercih edilmektedir. Araştırma sürecinde inandırıcılığı artırmak adına araştırmacı(lar) sürekli araştırmayı ve kendilerini sorgulamalı, teyit ve uzman görüşlerine başvurmalı ve çalışmanın gerçeği yansıttığından emin olmalıdırlar. Araştırmada dış geçerlik (aktarılabirlik) kavramı ise elde edilen sonuçların genellenebilmesini ifade etmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Çalışmada Antalya yöresinde hangi çalgılar olduğunu tespit etmek adına Antalya Etnografya Müzesine gidilmiş ve sergilenen çalgılar incelenmiştir. Çalgıların müzede sergileniyor olması geçerliği ve güvenirliliği artırmaktadır. Doküman incelemesi yapılan bu çalışmada müzede sergilenen çalgıların fotoğraflarının kullanılmasının yanında verilerin doğruluğunu kanıtlamak ve desteklemek adına konuyla ilgili alanyazın incelenmiş ve çeşitli alıntı ve atıflar bulgular bölümüne aktarılmıştır. Böylelikle çalışmanın iç geçerliği (inandırıcılığı) doküman incelemesi yoluyla sağlanmıştır.

Nitel araştırmalarda güvenirlilik kavramı tutarlık anlamına gelmekte olup çalışmanın tutarlığı incelenmektedir. Bu konuda dışarıdan bir gözle araştırmanın tutarlığı incelenebilir ve verilerle ilgili teyit alınarak tutarlığı arttırılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Çalışmada verilerin doğruluğunun kanıtlanmış olması, araştırmacıların kendilerini ve araştırmayı sorgulamış olmaları, bütün sürecin açık ve detaylı şekilde betimsel olarak aktarılması, çalışmanın iki araştırmacı tarafından hazırlanmış olması, araştırmacılarından birinin öğretim üyesi olması ayrıca toplanan verilerle ve analiz şekliyle ilgili bir alan uzmanı görüşü alınarak verilerin her aşamasının teyit edilmesi çalışmanın güvenirliliğini güçlendirmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen nefesli çalgılar, vurmali çalgılar, mızraplı (tezeneli) ve yaylı çalgılar, özellikleri ve yöredeki kullanıma durumları açıklanmıştır. Yapılan araştırmaya göre nefesli çalgılar; düdük, sipsi, zurna ve kaval, mızraplı (tezeneli) telli çalgılar; bağlama, yaylı çalgılar; kabak kemane ve kemençe ve vurmali çalgılar; davul olarak tespit edilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen mızraplı (tezeneli) telli çalgılardan yalnızca bağlama olduğu görülmüştür.

Bağlama

Bağlama, halk kültürünü temsil eden en eski çalgılardan biridir. Kökeni Orta Asya olup Şamanizm inancında dinsel törenlerde kullanılan kopuz çalgısından gelmektedir. Konar göçer kültürden gelerek bulunduğu coğrafyaya göre şekil alıp gelişmiş, farklı türleri yapılarak farklı isimler verilmiştir. 17.yüzyılın sonlarına doğru “bağlama” ismi kullanılmaya başlamıştır. Türk Halk müziğinde kullanım açısından temel olarak gösterilebilecek, sözlü ve sözsüz tüm eser icralarında ilk sırada kullanılan bir çalgıdır. Kullanılma amacına göre (akustik, elektro, bas, perdeli-perdesiz), tel sayısına göre (3-12 tel arası), çalım tekniğine göre (tezeneli-tezenesiz/mızraplı-mızrapsız), düzen şekline göre (bozuk ve bağlama düzeni), boyutlarına göre (küçükten büyüğe: cura, tambura ve divan), ses genişliğine göre ve yapım şekline göre zengin bir sınıflandırma yelpazesine sahiptir. Bağlama ailesini genel olarak: meydan, divan, çöğür, bağlama, bozuk ve kara düzen bağlama, tambura, cura olarak sıralayabiliriz. Bunun dışında sayılabilecek tüm bağlama türler kullanım amacına yönelik olarak isimleri ve boyutları, tınlarına göre değişiklik göstermektedir. Günümüzde en sık kullanılan bağlama türleri arasında divan, kısa ve uzun saplı tambura (tanbura)/bağlama, cura ve bas gitardan esinlenilerek üretilen bas bağlamadır (Açın, 1998; Gedikli, 2013; Öztürk, 2002).

Bağlama, gövde (tekne) adı verilen sesin oluştuğu yerden, göğüs kısmı denilen tekne ile birleştirildiği yerden ve sap (klavye, tuşe) kısmından oluşmaktadır. Sap kısmı üzerinde de seslerin gösterildiği perdeler ve akord yapmayı sağlayan burgular kısmı bulunmaktadır. Bağlama oturularak çalınan bir çalgıdır. Gövde kısmı sağ dize oturtulup, sağ el ile tellere mızrap yardımıyla dokunularak ses çıkarılır. Sol el ile de sap kısmı tutular ve ses perdeleri üzerine basılarak ezgiler üretilir. Tam tersi şekilde gövde kısmı sol dize oturtulmak suretiyle çalım şekli de mevcuttur. Bağlama 42 cm tekne boyu, 25 cm form eni ve derinliği, 55 cm sap boyu ve 88 cm tel boyuna sahiptir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2016).

Bağlama çalgısının yapımında atası olan kopuz incelendiğinde gövdesi için söğüt, çam ağaçlarından, perdeleri (sap kısmı) ve yayın ağaç kısmı için topulgu isimli kızıl çalı ağacından, tellerinin yapımında at kuyruğundan, burgularının (akord kulakları) yapımında ırgay çalisından ayna olarak tabir edilen oyuk gövdenin üzerine gerilen deri için yelyeme isimli deve derisinden faydalanılmıştır (Tan, 1977). Son yüzyıllarda yapım ustaları önce bağlamanın gövde (tekne) kısmında sert ağaçlar olan dut, kestane, meşe, kayın, gürgen, sarmaşık, ardıç, karaağaç gibi ağaçlardan, sap kısmını da gürgen, beyaz gürgen, erik, ceviz, ıhlamur, köknar, çam, armut ağaçlarından yapmaktadır. Gövde (tekne) kısmı çember ve oyma olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Çember olan kavun dilimleri gibi her bir parça birleştirilerek yapılırken oyma şeklinde yapımında da tek parça halinde ağacın sadece oyularak işlenmesi ile yapılmaktadır. Eskiden deri ile gerilen göğüs kısmını çam, köknar ağacından ve burgular ise şimşir, gürgen, ardıç, ceviz, kayın ağaçlarından yapılmaktadır (Keskinkılıç & İstanbullu, 2021; Tan, 1977). Bağlamada üç çift tel olur ve bu teller çelik ve pirinçten yapılır. Genellikle kiraz kabuğundan yapılan tezene (mızrap) yardımı ile bağlama çalınır. Tezenenin vuruş yönüne, hareket şekline göre tavır özellikleri ortaya çıkmaktadır. Bu tavır özellikleri her yöreye göre değişiklik göstermektedir. Tavır ile o

yörenin duygusu, ritmik ve ezgi yapısı ortaya konulur. Zeybek, Konya, Ankara, teke, Yozgat, karşılama, aşıklama, deyiş-semah, Kayseri, Silifke tavrırları bilinen önemli tavrırlardandır (Karkın vd., 2014; Öztürk, 2006).

Bağlama, Türkiye’de Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, İç Anadolu, Ege, Marmara bölgelerinde sıklıkla kullanılmaktadır. Bağlamanın tezene (mızrap) tavrı özellikleri bakımından farklılık göstererek her yörenin birbirinden farklı müzikal kimliğe sahip olmasına neden olduğu anlaşılmaktadır. Öztürk’e (2016) göre, örneğin Karadeniz kıyılarında, horon müziğinde; Ege bölgesi kıyılarında, zeybek müziğinde; Doğu bölgesinde, bar müziğinde; Orta, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde halay müziğinde; Alevilerin yaşadığı ve alevi kültürünün yer aldığı köylerde ve diğer bölgelerde, deyiş-semah müziğinde ve Güneybatıda ise teke müziğinde kullanılmaktadır (Akt. Demir & Nacakcı, 2016; Pelikoğlu, 1998). Teke bölgesi olarak bilinen Antalya yöresinde kullanılan çalgılar arasında en çok bağlama, cura, parmak curası ve üç telli bağlama yaygın olarak kullanılmaktadır (Çimrin, 2010; Evsen, 2018; Gereken & Özdek, 2020).

Antalya Etnografya Müzesinde yöresel çalgılar arasında bağlama yer almaktadır. Bağlamanın 20. yüzyıla ait olduğu belirtilmiştir. İngilizce “baglama” olarak tercüme edilmiştir. Ahşaptan yapıldığı ancak hangi ağaç türünden yapıldığı belirtilmemiştir.

Şekil 1. Antalya etnografya müzesinde sergilenen bağlama çalgısı

Bağlamanın Antalya yöresinde kadın, erkek ve karma oynanan zeybek türlerinde, kadınlar ile karma oynanan oyun havalarında, karma oynanan teke zortlatmasında, sektirme, samah, sallama ve işleme-gelin havalarında (Evsen, 2018; Nacakcı, 2013) kullanıldığı görülmektedir. Bağlama çalgısının yörede müstezat düzeninde kullanıldığı görülmektedir. Müstezat düzeni bağlamada yer alan orta telin do notasına çekilmesiyle bağlamanın do karara ulaşmasıdır. Bağlama müstezat düzeninde Tefenni Zeybeği, Basbas Zeybeği gibi zeybeklerin ezgisinde eşlik etmek amacıyla kullanılmaktadır. Yörede daha yaygın olarak kullanılan bir diğer düzen de bozuk (kara) düzendir ve bu düzende bağlama alt tellerden başlanarak la-re-sol şeklinde akortlanmaktadır (Çimrin, 2010). Bağlama ve ailesi, Antalya’nın tüm ilçelerinde çoğunlukta nişan, kına gecesi ve düğün aşamalarında kullanılmaktadır. Örneğin Korkuteli ilçesindeki geleneksel kına ve düğünlerde erkek müzisyenler evin içindeki odalarda bağlama çalmaktadır. Kadın müzisyenlerde kına ve düğünlerde bağlama çalmaktadır fakat onlar daha çok bakır leğen çalmaktadır (Gök & Savaş, 2023). Bir başka örnekte, Antalya’nın Elmalı ilçesine bağlı Tekke köyündeki müzik pratiklerinde köydeki cemde eşlik sazı olarak bağlama çalgısı kullanılmakta

olup zâkirler bağlama çeşitleri arasında kısa ve uzun sap bağlama çeşitlerini tercih etmektedir. Kısa ve uzun sap bağlamaların tercih edildiği cemlerde akord tercihleri de bozuk düzen ve bağlama düzeni olduğu ifade edilmektedir (Gereken & Özdek, 2020). Antalya’da yaşayan Alevi-Bektaşî kültürüne ait törenlerde ya da düğünlerde de bağlamanın kullanıldığı bilinmektedir. Antalya’nın Manavgat ilçesi Kelemler köyünde yaşayan tahtacıların düğünlerinde bağlama eşliğinde semahlar dönüldüğü araştırmalarda ortaya konulmuştur (Bayat, 2019). Antalya ilçelerinde düzenlenen yayla şenliklerinde ve festivallerde bağlama tercih edilmektedir. Yörük çadırlarında mahalli sanatçılar tarafından bağlama eşliğinde yörenin türkülerinden seslendirilir (<https://www.youtube.com/watch?v=HfkbmAbWDdU>). Günümüz modern yaşamı gözüyle bakıldığında Antalya yöresine ait ilçe, köy ve salon düğünlerinde elektro bağlama ile orgun da tercih edildiği görülmektedir.

Antalya’da bağlama çalgısını yapan yapım ustaları halen bulunmaktadır. Antalya’daki çalgı yapımcıları üzerine yapılan bir araştırmada çalgı yapımında kullanılan malzemeleri İstanbul, Artvin, Düzce ve İzmir’den temin ettikleri yeni teknikler geliştirme konusunda çalgı yapımcılarının görüşleri alınmıştır. Antalya’daki bağlama yapan yapımcıların çoğu bağlama yapımını atölyelerinde yapmakta olduğunu, bir çalgı yapımcısı bağlama yapımında sapı takmak ve arkasını yuvarlamak için yeni aparatlar geliştirdiğini söylemiş, bir diğer çalgı yapımcısı çalgının yapımında perde sistemleri, cila sistemleri ve tekne sistemleri geliştirdiğini söylemiştir (Köroğlu, 2013).

Yönetken’e (2006) göre, yörük çoban kızlarının seslendirdiği boğaz havalarının, bir uzun hava türü olan gurbet havalarının bağlama ve kemane eşliğinde söylendiği tespit edilmiştir. Aynı zamanda Antalya’nın doğu bölgelerinde yaşayan Tahtacıların “samah” adını verdikleri ritüellerinde bağlama ve kemanenin odakta yer alması oldukça dikkat çekicidir (Akt. Çelik, 2017). Antalya ve çevre illerinde bağlamanın kadınlar ve erkekler tarafından çalınması devam etmektedir. Kadınların toplu olarak bir araya geldiği düğün ya da özel günlerde bağlama çaldıkları bilinmektedir. Anadolu Renkleri (2024) arşivinde yer alan görüntülere göre Manavgat’ın Yeşilköy köyünde yaşayan, sesiyle ve bağlamasıyla türkülere gönül veren Sultan bacı buna bir örnektir. Bağlamanın Antalya ve ilçelerinde düğünlerde kullanımı günümüzde de sürdürülmektedir. Özellikle son yıllarda artan düğün salonları geleneğinin vazgeçilmez enstrümanı olan bağlama gerek tek başına gerekse orkestranın önemli bir sazı olmaktadır. Düğün salonlarında bağlama ile hem yöreye ait ezgiler hem de popüler olan diğer bölgelerin ezgileri çalınmakta aynı zamanda bağlama eşliğinde oyunlar oynanmaktadır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen yaylı çalgılardan kabak kemane ve kemençe olduğu görülmüştür.

Kabak Kemane

Kabak kemane, yöreden yöreye farklılık gösteren ve teke yöresinde sıklıkla çalınan çalgılardan biridir. Yapıldığı malzemenin ismi ile anılmasından dolayı genellikle kabak kemane olarak bilinmektedir. Kökeni Orta Asya’ya kadar dayanan kabak kemanenin bilinen ilk atası “ıklığ” çalgısıdır. İki telli bir çalgıdır. İklığ çalgısı Orta Asya döneminde yaylı çalgıların hepsinin atası konumundadır. “İk” ok, “ılg” yay anlamına gelmektedir. Türk kültüründe ıyık, yançak, komus, kıl kıyak, gıcak, kamanca, ikli, igil gibi farklı isimlerde bilinmekte olan ıklığ, Gazimihal’e (1958) göre, bir tür kopuz çeşididir ve Arapçada ‘rebab’, Farsçada kemançe, kemane, kemençe anlamındadır. Gazimihal’e (1958) göre, halk dilindeki ıklık, ‘kemançe’ ve ‘rebab’ gibi farklı iki isimle de anılmaya başlasa da aslında hepsi aynı çalgıyı yani ıklığı işaret etmektedir. Anadolu topraklarında ayaklı keman, kemençe, kemen, kemene gibi isimlerle anılsa da bugün Türkiye’de kabak kemane ya da kemane ismi ile yaygın olarak bilinen bir çalgıdır (Açın, 1998; Çelik, 2009; Doğruel, 2023; Verim, 2013).

Orta Asya döneminde kemane yapımında balıkların, oğlakların derisinden ve oğlağın, dananın yürek (kalp) zarından faydalanılmaktadır. Hayvandan yürek çıkarılır, yürek zarının üzerindeki yağlar temizlenerek kurutulur ve gövdenin üzerine gerilir. Yürek zarı yerine günümüzde deri gerilmektedir. Anadolu'daki kırsal kesimlerde materyallerin seçilmesiyle üretilen kemaneler bu materyaller ve ölçüleri yönünden çeşitliliğe sahip olmaktadır. Kemaneler, tekne olarak da bilinen gövde, sap, burgu ve ayak olmak üzere dört temel bölümden oluşmakta olup ek olarak yay (arşe) adı verilen aparatın tellere sürülmesi vasıtasıyla çalınır. Kemane gövdesinin (tekne) yapımında kullanılan ağaçlar arasında en başta su kabağı gelmektedir. Kemane için su kabağı oldukça önemli bir materyal olup Anadolu'da yaygın olarak tercih edilmektedir. Lakin su kabağı yapısından dolayı narin bir materyal olmaktadır. Bu narinliğinden kaynaklı çeşitli iklim koşullarına ve hava olaylarına karşı direnç gösteremediğinden bozulabilmektedir. Bu durumdan dolayı gövde yapımında alternatif olarak Hindistan cevizi de kullanılmaktadır. Hindistan cevizi daha kalın kabuklu olması ve kabuğun uzun süre dayanıklı olması nedeniyle hindistancevizi tercih edilmiştir. Kabak ve Hindistan cevizinin dışında kemanenin gövde yapımında farklı ağaçlarda kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ağaçtan ve oyularak ya da dilimler şeklinde yapılan gövdelere yapılmaktadır. Kullanılan ağaçlar: ardıç ağacı, kara ağaç, ardıç, erik, gül, maun, okalipütis, porsuk, pelesenk gibi ağaçlardır. Bunun dışında deniz salyangozu kabuğundan da kabak kemane gövdesi yapıldığı bilinmektedir (Çelik, 2009; Çimrin, 2010; Şener, 2019; Tetik & Uslu, 2012; Verim, 2013). Kemanenin sapı için gürgen, çam, dut veya elma ağacı kullanılmaktadır. Klavye kısmı ise vengi, gül, abanoz ve meşe ağacı gibi ağaçlardan oluşmaktadır. Sap kısmında günümüzde en çok gürgen, klavye kısmında ise vengi ağacı tercih edilmektedir. Teller eskiden bağırıktan yapılırken bugün metal malzemelerden üretilmektedir. Kemane çalgısının bir diğer parçası da köprüdür. Köprü gövdenin üzerinde yer alan ve köprü kanallarına tellerin yerleşip burgulara gitmesini ve gerilmesini sağlayan bir parçadır. Köprünün yapımında genellikle kelebek ağacı kullanılmaktadır. Saptaki yuvalarına sokarak tellerin takılıp gerilmesini ve akord edilmesini sağlayan burgular eskiden ağaç (tahta) seçilirken günümüzde demir materyaller kullanılmaktadır. Yayda ise at kılı kullanılmakta olup günümüzde alternatif olarak misina da tercih edilmektedir (Akyol, 2017; Çelik, 2009).

Kemaneler 3 ya da 4 tellidir. 3 oktav sesi vardır. Yapımcı Halil Çelik tarafından 5. tel de eklenmiştir. Kemane yapımında gövde için iyi kurumuş bir su kabağı kullanılmaktadır. Bu su kabağının gövde çapı 14-16 cm, derinin gerildiği ağız çapı 9-11 cm, klavye uzunluğu da 30 cm olmaktadır (Akyol, 2017). Kemane eskiden yerde oturarak ve sol ayak bileğine dayandırılarak eğimli bir tutuşla çalınırken bugün sandalyede oturularak ve sol dize dayandırılarak dik bir şekilde tutularak çalınmaktadır. Gövdenin altına monte edilen çubuk şeklindeki ayak kısmı dize dayandırılır. Sol el sesleri üretmek için sap kısmındaki tellere basarken sağ el de yayı kullanır.

Kabak kemane, orta, güney ve batı Anadolu'da, özellikle teke yöresi yaygın kullanılmaktadır. Burdur, Isparta, Antalya ve Muğla bölgelerinin yerel müziğinde kullanımıyla özdeşleşmiştir. Bu konuda Mehmet Bedel'in kişisel arşivi incelenmiştir. Antalya'nın Serik ilçesine ait, kemanenin atası olan yüz yıllık bir ıklık bulunduğu görülmüştür. (Şimşek & Sağer, 2022).

Türkiye'de hemen her bölgede görülebilen ve yörelere has türkülerin icralarında kullanılan kabak kemane TRT için önemli bir çalgıdır. 1960'lı yıllarda TRT, teke yöresi türkülerinin kayıtlarında kabak kemaneyi solo çalgı olarak kullanmaya başladıktan sonra diğer bölgelerde de kullanımı yaygınlaşmıştır. 1960 yılından önce ise daha çok Türkiye'nin güneyi ve batısında görülmekte olduğu ifade edilmektedir (Çelik, 2009). Kabak kemanenin boyut olarak daha büyük ve daha kalın seslere sahip olan Kütahya'nın Tavşanlı ilçesinde Bas kabak kemane diğer adlarıyla bas kabak kemane, basma name, kaba kemane türü kullanılmaktadır (Haşhaş & İmik, 2016). Yönetken'e (2006) göre, yörük çoban kızları tarafından seslendirilen boğaz havalarında, bir uzun hava türü olan gurbet havalarında ve özellikle

Antalya'nın doğu bölgelerinde yaşayan Tahtacıların "samah" adı verdikleri ritüellerinde bağlama ve kemane çalınmaktadır (Akt. Çelik, 2017).

Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen 20.yy. kabak kemanenin 2 türü sergilenmiştir. Birisi kabaktan yapılan diğeri de ahşaptan yapılan türdür. Kemanelerin, sap kısmının ve burgularının ahşap olduğu, yayın da at kılından olduğu görülmüştür. Çalgının İngilizce ismi olarak "rebap" yazılmıştır.

Şekil 2. Antalya etnografya müzesinde sergilenen kabak kemane çalgısı

Teke yöresi özellikleri taşıyan ezgilerin hepsinde kullanılan kabak kemane, Antalya'nın Elmalı, Finike, Demre, Korkuteli ilçelerinde yaygın olarak çalınmaktadır. Antalya'nın Elmalı ilçesi Tekke köyü cemleri üzerinde yapılan çalışmada cemlerde eşlik sazı olarak bağlama ve ailesi yanı sıra kabak kemane gibi diğer yöresel çalgıların çok eskiden kullanıldığı fakat günümüzde cemlerde bu çalgının kullanıldığı belirtilmiştir (Gereken & Özdek, 2020).

Antalya ve Burdur yöresinde ıklık çalan icracılara yönelik yapılan araştırmada çalgının gövde yapısı olarak; su kabağından yapılan, deri olarak; davar karnı, yürek zarı ve sığır ışkembesinden yapılan, sap olarak; ardıç, diken ardıçtan yapılan, burguda; ağaç kullanılan, yayda ise at kuyruğu kılından yapılan çalgıları tercih ettikleri görülmüştür (Şimşek & Sağer, 2022). Özellikle Antalya'nın Serik ve Manavgat'ın Altınyaka (Zerk) mahallesinde yer alan kabak kemane icracıları, çalgı yapımı sırasında gövdesi için kullanılan su kabağının üst kısmını da kullanmaktadırlar. Bunun nedeni ise su kabağının alt kısmının bölgede kap olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Antalya Serik ve Manavgat'a bağlı Altınyaka (Zerk) mahallesinde bu tür yapılan kabak kemanelere de kabak başı kemane denildiği görülmektedir. Ayrıca bölgede ıklık çalgısı için uyumlu olan su kabakları da ıklık kabağı şeklinde ifade edilmektedir (Şimşek & Sağer, 2022).

Farklı malzemelerden kemane yapımı görülmektedir. Antalya Akkoç köyünde yaşamış Hacı lakaplı Hacı Ali Partal ise alüminyum sürahidenden bir kemane yapmıştır. Sürahi kemanenin yapımında deri yer almamıştır ve ismini materyalinden alan alüminyum sürahinin ön tarafı boşluk olacak şekilde açılmıştır (Şimşek & Sağer, 2022).

Antalya'nın Serik ilçesine bağlı Demirciler köyünden Emin Kök ve Yumaklar köyünden Ramazan Çankaya ıklık ya da kabak kemane olarak adlandırdıkları çalgının iki telli şekli halen kullanılmaktadır. Emin Kök, iki telli çalgının tellerinde aynı kalınlıkta olan iki adet çelik bağlama teli kullanmaktadır. Ramazan Çankaya iki telli, telleri kuzu bağırsağından hazırlanan çalgıyı çalmaktadır. Ramazan Çankaya, ıklık ile çeşitli boğaz havalarının yanında farklı yörelere ait türkülerini de çalıyor söylemektedir (Çelik, 2017). Bunun dışında yöreye ait kutlamalarda, festivaller, şenlikler ve araştırma çalışmaları gibi tüm etkinliklerde kabak kemane icracıları (Ramazan Dursun, Mehmet Sorkuç) bu

çalğının yöredeki kullanımını yaşatmaktadırlar (<https://muzmer.sdu.edu.tr/tr/belgelik/ses-ve-goruntu-arsivi-7919s.html>). Görüldüğü üzere kabak kemane çalgısı Türk halk müziğinde ve Antalya yöresinde de önemli bir çalgı olup yörenin özelliklerini taşıyan ve yöreye has törenlerde, etkinliklerde kullanılmaya devam etmektedir. Yöredeki kültürel süreçlerdeki değişim çalgının yapısında ve kullanım şeklinde de değişime neden olmuştur. Bugün Antalya yöresinin özelliklerini yansıtan türkülerde kemanenin kullanımı devam etmektedir.

Kemençe

Anadolu halk çalgılarından biri olan kemençe, yaylı çalgılar grubunda olup yörelere göre farklı isimlerle anılmaktadır ve çoğunlukla tırnak kemençesi, klasik kemençe olarak bilinmektedir. Çalgı isim olarak kemane ile çok karıştırılır. Türkiye'nin kuzeybatısında, Kastamonu, Hatay, Urfa, Zonguldak, İnebolu ve Bartın taraflarında özellikle bu yöreleri temsil eden çalgılardandır. Orta Anadolu ve İnebolu'da Türkiye'nin güneybatısında toroslarda, teke yörelerinde örneğin Antalya ve Muğla'da yörük-Türkmen halk sazı olarak bilinir ve yörük kemençesi olarak isimlendirilir (Sarı, 2017). Çalgının kökleri, Orta Asya'da yaylı çalgıların atası olan ıklığdan gelmektedir. İki telli ve yaylı olan bu çalgı her Türk boyu tarafından farklı isimler almıştır fakat gövde yapıları, çalgılarda kullanılan malzemeler ve tel sayıları çalgılar arasındaki benzerlikleri ortaya koymaktadır. Tarihsel süreç içinde Anadolu'ya göçler ve yerleşimler sonucunda İkliğ çalgısında değişimler başlamış ve bugünkü kemençe, klasik kemençe ve tırnak kemençesine benzerliği ortaya çıkmıştır. Fasil müziğinde kullanılan ve yirminci yüzyıldan bugünlere gelen armudi kemençe çalgısına benzer nitelikler taşıyan çeşitli çalgılar yer almaktadır. Çalgıların sahip olduğu bu benzerlikler buldukları yöreye ve bölgeye göre değişmektedir. Ortak yönleri armudi biçimine sahip olmalarıdır. İkiye bölünen armudun bir yarısını andırması nedeniyle bu benzetme kullanılmaktadır. Bu çalgılardan 'yörük kemenesi' ve 'tırnak kemane günümüzde kullanılan çalgılar arasındadır. Teke yöresinde ve Yörük Türkmenler tarafından kullanılan yörük kemenesi bu sayede günümüzde ayakta kalmayı başaramamıştır. Yörük kemenesi ve fasıl kemençesinin birbirine benzeyen önemli yanları vardır. Bu benzerlikler biçim ve icra tekniği yönünden ortaya çıkmaktadır. Tıpkı kavalda olduğu gibi yörük kemenesine de çoban kemenesi denilebilmektedir. Tırnak kemaneye bakıldığında da fasıl kemençesine benzer yanları olmakla birlikte Kastamonu'da yoğun olarak kullanıldığı bilinmektedir. Tırnak kemane ismini halk tarafından tırnağın tellere dokundurularak çalınmasından dolayı almıştır (Biçer, 2019; Verim, 2013).

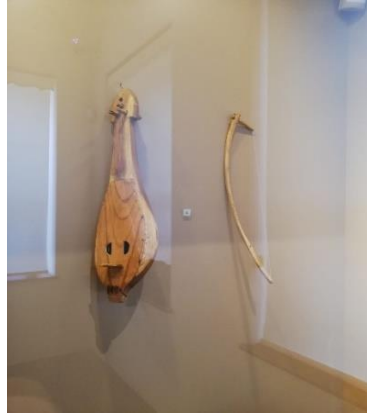
Kemene kelimesi, teke yöresinde kemane anlamında da kullanılmaktadır. Antalya ili dağ beldesi Akkoç köyünde (Bödeme) kemene (kemane) çalgısına rastlanmıştır. Rastlanan kemane çalgısının gövdesi ve can direği kızıl ardıç olmakla birlikte kapağı çam ve burguları ise şimşir ağacından yapıldığı görülmektedir. Telleri keçi bağırsağından yapılmış kiriş tendir ve 3 teli vardır. Tırnak kemandeki gibi yörük kemenesinin de telleri yüksek olduğundan parmağın tele basması yerine tırnağın tele dayandırılmasıyla çalınmaktadır (Ekinci, 2014; Ekinci, 2010, Akt. Verim, 2013; Yıldırım, 2019). Karadeniz kemençesiyle karışmaması adına "fasıl kemençesi" de denilmiştir. Armudi kemençe türü olan tırnak kemençe, 19.yyda daha çok eğlence musikisi olan çalgılı kahvelerde, meyhanelerde icra edilen, özellikle köçekçeler ve tavşancalarla (ayak ve topuk hareketlerinin ağırlıkta olduğu klasik bir Türk raksıdır) Rumeli havalarında kullanılan bir 'kaba saz'dı. Kemençe ustası Vasil (1845-1907) bu çalgıyı yüzyılın sonlarına doğru 'ince saz' takımlarına sokmayı başarmıştır. İyi derecede kemençe çalan Tanburi Cemil Bey'den sonra bu çalgı fasıl topluluklarının vazgeçilmez çalgısı olmuştur (Aksoy, 1994). Sonuç olarak yüz yıllık bir süreçte gelişim göstermiş olan tırnak kemençe, biri Osmanlı müziğinde diğeri Karadeniz yöresi müziklerinde kullanılan iki ayrı çalgının ortak adıdır.

Tırnak kemençe, göğüs (tekne) eşik, can direği, sap, burgular, teller ve yay gibi bölümlerden oluşmaktadır. Genellikle 40-41 cm boyunda, 14-15 cm genişliğindedir. Perdesiz olup 3 tellidir (re-sol-re) ve tel boy uzunlukları birbirinden farklıdır. Açın (1998) tarafından tel sayısı 4'e çıkarılmıştır böylece

1,5-2 oktav olan ses aralığı 3,5-4 oktava çıkarılmıştır. Tel boyları eşitlenerek icra kolaylığı sağlanmış, klavye yerleştirilmiş ve soprano, alto, bas tonlarında ve farklı ebatlarda bir tırnak kemençe ailesi üretilmiştir. “Klasik kemençe, karaağaç, karadut, ceviz, kelebek, dikenli ardıç, erik, maun, gül, dut veya pelesenk ağaç çeşitlerinin içi oyularak gövde (tekne), öndeki göğüs tahtası (kapak) yağsız selvi ağacından yapılmaktadır. Kapağın kuyruğa yakın kısmına yönleri birbirine dönük D şeklinde iki göğüs deliği açılır. Göğüs deliği üzerine eşik yerleştirilir. Ladin ağacından yapılan can direği eklenir. Burgular genellikle zerdali, badem, şimşir, abanoz ve akgürgen ağaçları ile oluşturulur. Telleri bağırsaktan yapılır. Günümüzde ise sentetik raket telleri, alüminyum sargılı bağırsak veya suni ipek teller veya krom sargılı çelik keman telleri kullanılmaktadır. Boyun ve kafasına gereken şekil verilerek, kapak, burgu ve tel takılarak oluşturulan bir çalgıdır (MEB, 2015; Yomralıoğlu vd., 2019). Tırnak kemane oturularak diz üstünde veya dizlerin arasına konularak çalınır. Sol elin tırnakları ile sap kısmından ezgiler üretilirken sağ el yayı hareket ettirir.

Konar göçer yaşamı temsil eden yörüklerin yaşadığı Isparta bölgesinde kabaktan yapılmış bir ıklığ çalgısı tespit etmiştir. Bu çalgı günümüzde, Kabak kemane ve Karadeniz kemençesinin halk müziğinde yaylı çalgıların atası konumundadır. Bugün Orta Anadolu’da ve özellikle Karadeniz bölgesinde kemençe olarak bilinen çalgının en eski atası olduğu düşünülmektedir. Klasik kemençe ya da İstanbul kemençesi isimleri de günümüzde kullanılmaktadır. Geleneksel Türk müziği, dinî müzik, halk müziği ve günümüz popüler müzik türlerinin icrasında kullanılan bir çalgı olmaktadır.

Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen kemençe bulunmaktadır. 20.yy. a ait olan kemençenin gövde kısmının ahşap, gövdeye gerilen ön yüzün ise deriden olduğu, sap kısmının ve burgularının ahşap olduğu görülmüştür. Tellere sürterek ses üretilen yay kısmının at kılından olduğu görülmüştür. Çalgının İngilizce ismi “kemancha” olarak yazılmıştır.

Şekil 3. Antalya etnografya müzesinde sergilenen kemençe çalgısı

Antalya il Kültür ve Turizm Müdürlüğü’nün yayınladığı “Dünden Bugüne Antalya” başlıklı kitabında, Antalya yöresinde sayısı ve kullanımı azalmış olsa da tırnak kemanenin kullanıldığı belirtilmiştir. Kullanımının azalma nedeni olarak tırnak kemanenin tek telden çalınması bir üst tele geçilmediği için ses aralığının sınırlı olması olarak belirtilmiştir. Bu çalgının daha çok teke havalarında çalındığı ifade edilmiştir (Çimrin, 2010). Gürdal’ın 1976 yılında Antalya yürükleri başlıklı çalışmasında Antalya yöresi yörük çalgıları arasında kemençelerin de olduğunu (resim 7) hatta “kemençeli yörük” ifadesi ile bir resim eklemiştir (resim 3).

Teke yörüklerine ait millî bir oyun olan Teke Zortlaması, iki kişi ile oynanmaktadır. Bu oyunu oynayanlar oynanış sırasında ellerine tahta kaşıkları alırlar ve ayak uçlarında zıplarlar. Zıplarken bir yandan da dizleri hafifçe büküp yaylandırarak oynarlar. Bu oyunların ezgilerinin çalımında kaval, kemençe ve bağlama çalgıları görülmektedir. Yörede kullanılan diğer önemli çalgıları ise neye benzeyen

boyu uzun olup ağaçtan yapılmış koca kavaldır. Meşhur Gurbet yakımları ve Durna havalarında bu çalgılar eşlik eder (Atabeyli, 1940).

Yörük kemençesi olarak bilinen kemençe, Antalya yöresindeki kutlamalar, festivaller, şenlikler ve araştırma çalışmaları kapsamında yaşatılmaya devam etmektedir. Antalya yöresinde yörük kemençe çalımına ve yapımına gönül veren ustalar arasında Manavgat Altinkaya köyünde Dudu Şefik ve İsmail Bahar, Serik'in Gebiz köyünden Ramazan Çankaya'nın isimleri sayılabilir (<https://muzmer.sdu.edu.tr/tr/belgelik/ses-ve-goruntu-arsivi-7919s.html>). Görüldüğü üzere klasik kemençe çalgısı Antalya ve çevre ilçelerinde yörük kemençesi olarak bilinmekte ve günümüzdeki kullanımı azalmış olsa da varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen vurmali çalgılardan davul olduğu görülmüştür.

Davul

Davul, Türk halk müziğinde önemli bir yeri olan vurmali çalgılar grubunda yer alır. Ritim enstrümanı olmakla birlikte genellikle eşlik etmek amacıyla törenlerde, yöresel eğlencelerde kullanılmaktadır. Davul, Orta Asya döneminde ortaya çıkmış olup Selçuk Türkleri ile Anadolu'ya, Osmanlı ile de Avrupa'ya yayılmıştır. Orta Asya'da yeri önemli olan davulu şamanların kullandığı bilinmektedir. Altay Türkleri şaman davulu için Moğol diline ait olan tüngür ismini vermişlerdir. Bu ifadeye yönelik Wilhelm Radloff da tüngür sözcüğünün tüngürdetmek anlamında kullanıldığını, tüngürdetmek fiilinin de tıngırdatarak seslendirmek anlamını taşıdığı ve tüngür sözcüğü ile yansıtma yapıldığını ifade etmektedir (Gazimihal 1925, Akt. Çelik, 2017).

Davul ortaya çıktığından bugüne dini törenlerde, ayinlerde kötü ruh kovmak, savaşlarda karşı tarafa korku vermek, bir konuda duyuru yapmak, ramazan bayramlarında sahur vaktini duyurmak, düğünlerde eğlence amaçlı yapılan törenlerde tercih edilen bir enstrüman olmuştur (Çelik, 2017). Gazimihal'e (1975) göre, Türklerin davul çalımında iki farklı stil görülmüş olup ilk çalım stili şamanlara ait olmaktadır. Şaman çalım şeklinde bir elde davul yer alırken diğer elde yer alan tahta çubuk ile derinin orta kısmına vurularak ses çıkarılmaktadır. Diğer çalım stili ise günümüzde yaygın olarak kullanılmakta olup omuza asılarak tokmak ve çubuk vasıtasıyla icra edilmektedir (Akt. Şahin, 2009). Bazı yerlerde ve çalım tekniklerinde ise sadece elle ya da el ve tokmakla birlikte çalınmaktadır (Çelik, 2017) "Silindir şeklinde olup yaşanan bölgedeki elverişli ağaçlardan (çam, kayın, ceviz) yapılmaktadır. Günümüzde fiber, plastik gibi maddelerden de kasnak üretilmektedir" (Picken, 1975, Akt. Çelik, 2017, s.14). Ayrıca Batı Anadolu ve Akdeniz bölgelerinde yapılan davullarda kızıl çam ağacı tercih edilirken Ege, Güneydoğu ve Karadeniz bölgelerinde de ceviz ve gürgen ağacının tercih edildiği görülebilmektedir (Çelik, 2017). Kasnağa gerilen deride ise genellikle keçi derisi ve daha az kullanılan koyun derisi kullanılmaktadır. Başlıca kasnak, deri, çember, kasnak bağı, askı kayış, askı kayış aparatları, tokmak ve çubuktan oluşmaktadır (Çelik, 2017; Şahin, 2009). Tokmakların ve çubukların yapım materyallerine bakıldığında da tokmakların ağaç oldukları ve ceviz, kiraz, dut, erik ve kayısı gibi ağaçlardan ortaya çıkarıldığı; çubukların ise yıldırdan, kiraz ve buna benzer ağaçlardan ortaya çıkarıldığı görülmektedir. Davulu omuza asmak amacıyla var olan kayış, çalımında pratikliğe ve kolaylığa elverişli olduğu görülmektedir. Bazı kesim omzuna asarak çalarken bazı kesimler de diz üstünde çalmaktadır. Ayrıca Silifke'de Türkmen davulu veya köşeli davul da denilen iki çeşit davul da kullanılmaktadır (Çelik, 2017; Şahin, 2011). Çapları 60-90 cm arasında değişen davulların boyutlarına bakıldığında ise küçük, orta ve büyük şeklinde sıralandığı görülmektedir (Ozanoğlu, 2011, Akt. Evsen, 2018).

Yalgın'a (1977) göre, Türkmen ve yörüklerde çalgı olarak davul zurna, deplek (def) keman, darbuka, çeşitli kaval ve düdükler kullanılmaktadır. Aynı zamanda abdallarda da davul ve zurnanın muhakkak çalındığı da vurgulanmıştır (Akt. Gedikli, 2013). Ayrıca Türk halk müziğinde de mehter

takımından bugünlere gelmiş olup oyun havası, zeybek, bar, karagöz musikisi gibi kültürel eğlencelerde de Anadolu’da kendisine yer bulmuştur (Öncel, 2021).

Antalya Etnografya Müzesinde davulun sergilendiği görülmüştür. Davulun 20. yy. a ait olduğu, deri ve ahşap malzemeden yapılmış olduğu belirtilmiştir. Ahşap malzemenin hangi ağaç olduğu belirtilmemiştir. Aynı zamanda ahşaptan yapılan tokmak da davulun yanında bulunmaktadır.

Şekil 4. Antalya etnografya müzesinde sergilenen davul çalgısı

Gürdal’a (1976) göre Antalya’daki yörüklerin yapmış olduğu 2 çeşit düğün vardır. Birincisi mevlit ile ikincisi davulla yapılandır. Davulla yani çalgılı düğünlerde düğüne gelen misafirler davulla karşılanır. Düğüne gelenler yanlarında silahlarını da getirirler. Düğün evine yaklaşıncı silahlar atılır bunu duyan ev sahibi misafirlerini davulla karşılanır. Düğünün üçüncü günü gelin almaya gidilir. Davulla zurna çadır kapısına yanaşır, bu sırada Gelinin eşyaları develere yüklenir. Gelin ata bindirildiği sırada silahlar patlar önde bayrak arkasında davul zurna gelin atı ve develer o oğlan evine doğru yönelir.

Antalya yöresinde özellikle düğün geleneklerinde davul sıklıkla kullanılır. Yöreyle ait evlenme adetleri içerisinde sırasıyla kız isteme, nişan, kına gecesi ve düğün bulunmaktadır. Antalya’da düğün 3 gün sürmektedir. Birinci gün kız evinin hazırlanmış olduğu çeyiz, gelinin oturacağı erkek evine gönderilirken davul ve zurna önde olmak kaydıyla eşya taşımak için tutulan araba ve taşıyıcılarla gelinin evine eşyalar götürülür (Çimrin, 2010).

Antalya’nın Kumluca ilçesinde düğün günlerce sürmektedir. Kumluca düğünlerinde pazartesi günü oğlan evine davul getirilir ve çalınmaya başlar. Salı günü oğlan evinde, “oğlan kınası” adı verilen akşam eğlencesinde yakılmış ateş etrafında sohbetler edilir ve davul eşliğinde oyunlar oynanır aynı zamanda silah sesleri de duyulur. Düğünde kadınlar ve erkekler oyun alanını boş bırakmazlar sırayla oynarlar. Yöreyle ait pek çok oyun havasıyla tek kişi, ikişerli, üçerli ya da gruplu oyunlar oynanır, bu oyunlara davul ve zurna eşlik eder. Perşembe günü sabah oğlan evi davul zurna ve silah sesleriyle gelin almaya kız evine giderler. Gelin ata bindirilip davul zurna ve silah sesleri eşliğinde oğlan evine doğru gidilir (Sarı, 2010).

Kumluca ilçesinde davul, düğün dışında deve güreşlerinin yapılacağı günde kullanılır. Sabah saatlerinde deve güreşinin yapılacağı yerde yörenin davul ve zurnacıları bu önemli güne çalgılarıyla eşlik etmektedir (Çimrin, 2010). Kumluca’da “tongavıdı” denilen ve düğünün ilk günü olan cuma günü erkek evinin kız evinde davullu zurnalı ziyarete gitmesi ve kız evinde yemeklerin yenmesi olarak tanımlanmaktadır (Atmaca & Güzel, 2023).

Davul Teke yöresinde ve Antalya’da açık alan eğlencelerinde, düğünlerde, zeybek oyunlarında ve meydan düğünlerinde de misafir karşılamada zurnayla birlikte kullanılan bir çalgıdır (Çimrin, 2010; Evsen, 2018; Gürdal, 1976; Kaymaz, 2018).

Antalya yöresi halk çalgıları arasında olan vurmali çalgılardan davula bakıldığında Teke oyunlarında ve zeybeklerinde, Alanya zeybek oyunlarında, kına gecelerinde, asker uğurlamalarında ve çeşitli düğün, eğlence gibi törenlerde kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca Antalya ve Alanya ilçesinde gelin almada, kına gecelerinde ve düğünlerde davul da yer almaktadır ve zurnaya eşlik etmektedir (Çimrin, 2010; Gök & Savaş, 2023; Ünalın, 2022). Antalya yöresinde davul bayramlarda da kullanılmaktadır. Ramazan boyunca geceleri ve Ramazan Bayramının ilk gününde davullar çalınarak sokaklardan geçilir, davulcular kapı kapı dolaşarak her kapının önünde maniler söyleyerek bahşiş toplarlar (Çimrin, 2010).

Askere gitme diğer yörelerde olduğu gibi Antalya yöresinde de önemli bir gelenek olarak kabul edilmektedir. Askere uğurlanacak olan gence, evden ayrılmadan bir önceki akşam arkadaşları arasında davullu zurnalı eğlence düzenlenir (Çimrin, 2010).

Antalya’nın Korkuteli ilçesindeki düğünlerin “oku-davetiye” aşamasında düğüne davet mahiyetinde düğünü yapacak olan kişiler yakınlarını düğüne davet etmeye davul zurna eşliğinde giderler ve yanlarında hediyeler de götürürler. Davul zurna eşliğinde hediyeler alınır davulun arkasına takılarak düğün evine gelinir. Düğünden önceki perşembe günü öğleden sonra Tongavut/tartala adı verilen düğün süresince lazım olacak olan yiyecek ve içeceklerin davul zurna eşliğinde at arabasına yüklenerek kız evine getirilir. Kız evinde yemek yendikten sonra davul zurna eşliğinde eğlenilir (Gök & Savaş, 2023). Çelik’e (2013) göre, düğün boyunca düğüne gelenlerin yemesi için keşkek dövülür. Bu sırada davul ve zurnacı neşeli parçalar çalarak gençlerin oynamalarını sağlar (Akt. Gök & Savaş, 2023). Düğünün başladığı cuma gününden itibaren 3 gün boyunca okucu karşılama, gelin alma ve eğlenme süreçlerinde davul ve zurna aktif olarak yöre ezgilerini çalarlar. Cuma günü sabah ezan vakti “vakit davulları” denilen davullar çalınır, daha sonra sabah oğlan evine davul zurna gelir ve düğün başlar. Bitişte ağır Köroğlu havası çalındığında sabah da oğlunun bittiği anlaşılır. Cumartesi günü oğlan evi, kız evine gelir ve kız evinin çeyizlerinin evin önünde sergilenmesi olan “çeyiz altı” etkinliğinde davul zurna eşliğinde yapılan eğlenceye katılır. Pazar günü sabah oğlan evi traktörle davul zurna eşliğinde gelinin eşyalarını alarak yaşayacağı yeni eve götürür. Öğleden sonra damat tarafı yürüyerek davul eşliğinde gelini almaya gelir. Düğün sonrası olan pazartesi günü sabah gelinin getirildiği evin önünde davul zurna eşliğinde, sabah davulu çalınır. Gelini def ya da leğen çalan kadınlar oynatır. Gelinin kız olduğu ispatlandığında davul ve zurnanın çalınması biter (Gök & Savaş, 2023). Yapılan araştırmalardan anlaşılacağı üzere günümüzde halen Antalya ve çevre ilçelerinde düğün geleneklerinde, diğer törenlerde ve etkinliklerde davulun kullanılmaya devam ettiği görülmektedir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen nefesli çalgılar; düdük, sipsi, zurna ve kaval olduğu görülmüştür.

Düdük

Nefesli çalgılardan kaval kırsal bir çalgı olup hayvancılık yapan yörükler tarafından tercih edilmektedir. Yörede uzunluğundan dolayı dokuz tutam ya da çobanlar tarafından hayvancılıkta kullanıldığı için koyun kavalı şeklinde de isimlendirilmektedir. Keçi gütmekte kullanılan kavallar ise daha kısa olmakla birlikte düdük ya da kaval düdük gibi isimlerle ifade edilmektedir (Ergun, 2006, Akt. Ayyıldız, 2013)

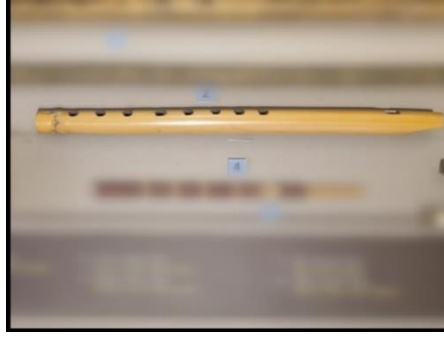
Uzun dilli üflemelilere kaval, dilli kaval denirken küçük dilli kavallara da dilli düdük denilmektedir. Ağaç materyal olarak kayısı erik, zerdali gibi ağaçlardan yapılmakta olup önde 7 arkada ise 1 deliği vardır. Üflenen bölüme sert bir malzeme eklenmektedir. Bu malzeme şimsir gibi ağaçlardan elde edilmektedir. Kamış dilli kavala bakıldığında ise iyi kamışların yetiştiği Gaziantep, Kilis, Antakya ve çevresinde kullanıldığı görülmektedir. Kamıştan yapılan bu kavalın ağızlık kısmındaki dil de kamış malzeme olmaktadır (Kastelli, 2014; Duygulu, 2014, Akt. Paksoy & Akyıldız, 2020). “Anadolu’da dilli düdük, tüytük, Azerbaycan’da tütek gibi çalgılardır” (Kastelli, 2014, s.14). Dilli düdük yapısından kaynaklı insan sesine benzemekte ve tüytük olarak da ifade edilmektedir. Bu nedenle dilli düdük çalan kişiler insan sesinin uyumundan dolayı şarkı söyleyenlere eşlik eder. Ayrıca düdük kırsallığı temsil eden bir çalgı olduğundan kargı düdüğe nazaran dilli düdüğün de nadir görülen enstrümanlar arasında olacaktır (Ögel, 1991, Akt. Kastelli, 2014).

Kaval ailesinde yer alan ve kemik düdük diye de bilinen çığırtma çalgısı ise daha eski zamanlara dayanan bir nefesli çalgı olmaktadır. Kemik düdük (çığırtma), Üsküp’te ortaya çıkmış olduğu bilinmektedir. Ağaç ve kamış malzemelerden de yapıldığı ancak kemik malzemenin daha iyi olduğu belirtilmektedir. Kendisinden çıkan ses küçük dilsiz kavala benzemektedir ve ismini çıkardığı tiz sestem almaktadır (Ertürk, 2014; Kastelli, 2014). Türkçe sözlüğe bakıldığında müzikal anlamları içerisinde flüt, ney ve kaval benzeri nefesli çalgı olarak görülmektedir (Ertürk, 2014). Düdüğün tarihsel süreci Etiler’e kadar dayanmaktadır. Geçmiş Eti dönemine dayanan kartalın kanat kemiğinden ya da uzun kanatlı kuşların kanat kemiğinden yapılmış, üç veya dört adet ses deliğine sahip olan kavallar bulunmuştur ve bugün Anadolu’nun bazı yörelerinde “çığırtma” olarak bilinen ve kullanılmakta olan kemik kavallara çok benzediği görülmektedir. Ancak kemik düdüğün (çığırtma) gövde üzerindeki ses delikleri atalarınınkinden daha fazladır. Kemin düdük (çığırtma), dilsizdir ve toplam 6 adet ses deliğine sahiptir (Çimrin, 2010).

Kemik düdüğe (Çığırtma) yapısal olarak bakıldığında yapıldığı materyalleri ve boyutları şu şekildedir: Çığırtma (Çırtma) kartal ve turnanın kanat kemiğinden yapılan nefesli halk çalgıdır. Dilsizdir, 20-30 cm boyundadır ve 5-7 ses deliği vardır (Açın, 1994, Akt. Evsen, 2018). Picken, (1975) ise kemik düdüğü (çığırtmayı) kaval, kamış kavalı, çam kavalı, kaval düdüğü, tat düdüğü, çığırtma gibi isimler verilen bu kavallar 28-40 cm uzunlukları arasındadır (Ertürk, 2014).

Anadolu’da üflemeli çalgıların birçoğuna kaval denmektedir. Kemik düdük (çığırtma) de Anadolu’nun yanı sıra Antalya yöresinde de kullanılmış ve dili olmadığı için dilsiz kaval ailesi içerisinde tanımlanmıştır (Gürdal, 1976; Şengül vd., 2018). Anadolu’nun bazı yörelerinde görülebilmemesinin yanında Teke yöresinde dağlık bölgelerde ve Burdur ilinde de görülebilmektedir. Özellikle Burdur’da yörenin halk kültürünü yansıtan önemli bir çalgı olmuştur (Çimrin, 2010; Ertürk, 2022). Kemik düdük (çığırtma) 1 oktav ses genişliğine sahip olmaktadır. Dilsiz kaval ailesinden olan bu çalgı bugün Burdur’da Aziziye köyünde Boğaz Hadası (Havası) türüne eşlik etmesi amacıyla kullanılmaya devam etmektedir (Bedel, 2005, Akt. Ertürk, 2014; Kastelli, 2014). Nefesli çalgı yapım ustalarından Mehmet Bedel, çığırtmanın kemik düdük, dilsiz düdük olduğunu ifade etmektedir (Kastelli, 2014). Bedel, kara kartal kanadının nesli tükenmekte olduğu için günümüzde kamıştan altı delikli örneklerini yapmaktadır. (Çimrin, 2010).

Antalya Etnografya Müzesinde iki türde düdük sergilenmektedir. Düdüklerin 20. yy. a ait olduğu görülmektedir. Düdüğün kemik ve ahşap malzemedan yapılmış olduğu belirtilmiştir. Ahşap malzemenin hangi ağaç olduğu belirtilmemiştir.

Şekil 5. Antalya etnografya müzesinde sergilenen ahşap düdük çalgısı

Şekil 6. Antalya etnografya müzesinde sergilenen kemik düdük çalgısı

Kültür Kervanı (2020) arşivi içinde yer alan Bedel'in ifadesine göre, doğal malzemelerden yapılan, taşınması kolay olan düdük kavallar içinde geçen yaygın adıyla çığırtma (kemik düdükler), yörüklerin çaldıkları nefesli çalgılardan olup kartal kanadından, ölmüş kartalların kan kemiğinden yapılmaktadır. Çobanların sıklıkla kullandığı bu çalgı Antalya ve çevre ilçeleri de dahil olmak üzere bugün kullanımının giderek azalması nedeniyle seslendireni ve yapımının da azalmasına yol açmıştır. Burdur'lu çalgı yapım ustası Mehmet Bedel'in Halkoyunlarımızcom (2007) arşivi için verdiği bilgilere göre çığırtma, büyük kartalların kanat kemiğinin uçlarının kesilip boru haline dönüşmesiyle yapılmaktadır. İkel çığırtmalar, ön yüzünde beş delik arka yüzünde bir delik olmak üzere toplam altı delikten oluşmaktadır. Bunun dışında 5-6 ya da 7 delikli çığırtmalar vardır. Halk arasında düdük, dilli düdük, dilsiz düdük, kartal kanadı düdük, kemik düdük ve çığırtma olarak bilinmektedir.

Sipsi

Orta Asya'dan günümüze dek atası olan sıbzgı adlı çalgıyla geldiği düşünülen sipsi, Teke yöresinin vazgeçilmez olan nefesli bir çalgısıdır. Sipsinin müzikal karşılığı olan kelime anlamlarına bakıldığında ağaç dallarından yapılan düdük, gemici düdüğü çocukların yaptığı dilli düdük, düdük, boru, zurna ağızlık kısmı gibi anlamları vardır. Yapısı ve boyutundan dolayı türemiş olan bir diğer anlamı da "küçük"tür. Teke Yöresinde de daha çok bu anlamda kullanılmaktadır (Akyıldız, 2015; Çimrin, 2010; Karagenç, 2016; Toraman, 2001).

Genellikle 1 oktav ses genişliğine sahip olduğu söylenmekte olup bazı kaynaklarda 1.5 oktavlık ses genişliğine de ulaşabildiği söylenen sipsi diyatonik perde sistemine sahip olmaktadır. Sipsi 20 cm uzunluğunda ve genellikle gövde arkası ve önü ile birlikte toplamda 6 deliğe sahip olmaktadır. 7 ses deliğine sahip olan sipsiler de görülebilmektedir. Ağızlık ve gövde kısımlarından oluşan sipsi, ağaç

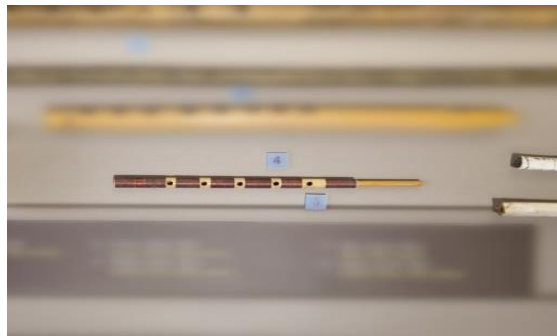
materyallerden yapılmakta olup en dayanıklı ve yaygın olan materyali su kamışı olmaktadır. Demir kargı olarak da bilinen su kamışının içi oyularak ve delikler açılarak gövde halini alması sağlanmaktadır. Bunun dışında kartal kanadı kemiği, çam dallarının filizlerinden çıkarılan borular, söğüt dalı ve iç boş ot ve çavdarlardan da üretilmektedir (Akyıldız, 2015; Çimrin, 2010; Karageç, 2016; Kaya, 2007; Öncel, 2021). Ağzılık ve gövde kısımlarından oluşan sipside ağzılık kısmı önemli bir parçadır ve dikkat edilmesi gerekmektedir. Çalım esnasında ağzılıkta yer alan boşluk kapatılmalıdır. Dikkat edilmesi gerektiği kısım ise çalımdan ya da diğer koşullardan kaynaklanabilecek yaygın bir sorun olan dişlerle yapılan fazla baskı sonucunda ağzılığın bozulması, tıkanması ya da sesin çatlaması sorunu oluşabilir. Çalım sırasında baskıyı iyi ayarlamak gerekmektedir. Bu tıkanıklıkla yine karşılaşılabilmeyle birlikte tıkanması durumunda ağzılık kısmı güvercin kanadı tüyleriyle kurutmaya alınmaktadır. Bir başka unsur ise sipsinin solo ya da orkestra ile çalmak için entonasyonunu ve akordunu tutturmak gerekmektedir. Ağzılık sorunları gibi nedenlerden kaynaklı bu durum zordur ancak dikkat edilmelidir. Sipside nefes ve dil ile yapılan çeşitli teknikler vardır. Sipsinin çalım sırasında ses devamlılığı için yani bağlı (legato) notalar ve sesler elde etmek adına nefes çevirme denilen tekniğe başvurulmaktadır. Sipsi çalınırken yöreye has tavırlar ve teknikler uygulanmaktadır. Bunlardan bazıları çarpmalar, tizden pese kromatik bir şekilde kaydırarak kesmeden düşüşler ve süslemeler gibidir (Karageç, 2016).

Sipsi Karadeniz bölgesinde yaygın olarak kullanılan tulum çalgısına da bir araç olarak kullanılmaktadır. Tulumların bir parçası olan nav parçasının içerisinde yan yana birleştirilmiş 5 deliğe sahip 16-17 cm uzunluğunda sipsiler yer almaktadır. Bu kısım, tulumun sonunda yer alan bir parça olup içerideki havanın notalara basılarak çıkmasını sağlamaktadır. Bu malzeme de ağaçtan yapılmaktadır (Kaya, 2007).

Çalgının çalım şekli incelendiğinde iki elinde kullanıldığı görülmüştür. Ağzılık kısmına nefes verilerek ses üretilmektedir. Genel olarak oturarak icra edildiği ama ayakta çalılara da rastlanmış ve bir mâni olup olmadığına ilişkin bilgilere ulaşamamıştır (<https://www.youtube.com/watch?v=YGuGh0VeyC8>; [https://www.youtube.com/watch?v=ebOupNPO_M_s](https://www.youtube.com/watch?v=ebOupNPO_M_s;); <https://www.youtube.com/watch?v=EDmYTVoh4SQ>).

Sipsinin yapımının ve çalımının meşhur olduğu Teke bölgesi içerisinde Antalya (Korkuteli, Elmalı), Burdur, Isparta, Denizli, Muğla, Afyon (Dinar) gibi şehirler yer almaktadır. Teke yöresinin dışında Kastamonu yöresinde de ağır oyunlarda kullanılmakta olup bu tür ağır havalara ise sipsi denmektedir. (Akyıldız, 2015; Çimrin, 2010; Karageç, 2016; Toraman, 2001)

Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen sipsinin de kamıştan yapıldığı ve 20. yy. a ait olduğu belirtilmektedir. Teke yöresinde sipsi yapımının ve icrasının yaygın olduğu bilinmektedir.

Şekil 7. Antalya etnografya müzesinde sergilenen sipsi çalgısı

Antalya'da (Korkuteli, Elmalı) yaygın olarak kullanılan sipsinin yapımına ve icrasına rastlanmaktadır. Aynı zamanda Antalya yöresel halk çalgıları arasında olan sipsinin kullanımına

bakıldığında açık alan eğlencelerinde zurna tercih edilirken kapalı alan eğlencelerinde sipsi çalgısının tercih edildiği görülmektedir. (Çimrin, 2010; Karagenç, 2016). Halen Antalya yöresinde çobanların nağmelerinde, zeybeklerde, gurbet havalarında, boğaz havalarında, teke zortlatmasında, teke zeybeklerinde, kırık havalarda sipsi çalınmaktadır (Çimrin, 2010; Karagenç, 2016; Toraman, 2001).

Antalya’da doğal malzemeler olan su kamışından (kargıdan) yapılan sipsiler olduğu kadar ağaçtan yapılan sipsilerinde olduğu görülmektedir. Sulak yerlerde örneğin dere, göl gibi yerlerde her türde kamış bulunmaktadır. Bu nedenle her kamış türünün sipsi yapımına uygun olmadığı da bilinmektedir. Boyutunun küçük, sesinin ince, yapısının narin olması nedeniyle halk arasında sipsiye “küçük, ince, narin” gibi isimler verilmektedir. Bedel (2020), sipsinin yörüklerin kullandığı çalgılardan biri olduğunu özellikle çobanların başlıca çalgısı olup doğal malzemedan yapıldığını, Burdur ve çevre illerini içine alan bir çevrede yani Teke bölgesinde yoğun şekilde çalınan bir çalgı olduğunu vurgulamakta aynı zamanda boyunun küçük fakat sesinin derin ve gür olduğunu, yörede kadınlar ve erkekler tarafından çalındığını da belirtmiştir.

Kaval

Türk halk müziği içerisinde nefesli çalgılar arasında önemli bir yeri olan kaval Orta Asya’dan Anadolu’ya ve bugünlere göçler sayesinde yayılarak ulaşmıştır. Kavalın yayılması göç sürecinde hayvancılıkla uğraşan toplulukların sayesinde olmuştur. Bundan dolayıdır ki kaval çalgısı ile çobanlık yani hayvancılık mesleği birbiriyle bağdaştırılmaktadır (Atasoy, 2013; Paksoy & Akyıldız, 2020).

Kaval, eski zamanlardaki avar çifte kavalının dışında günümüzde dilli ve dilsiz olmak üzere iki türe ayrılmakta olup kendi içlerinde de yapısına ve materyallerine göre birçok çeşidi bulunmaktadır. Kavalın dilli ve dilsiz kaval olarak çeşitlendirilmesinin nedeni ağızlık kısmında üfleme eşliğine gelen dil adındaki ek malzemedan kaynaklanmaktadır. Bu malzeme blok flüt gibi üfleli çalgılarda görülen dil ile benzerlik göstermektedir. Bu çeşitlere bakıldığında dilsiz kavallarda: ağaç dilsiz, üç parçalı ağaç dilsiz, kamış dilsiz, plastik dilsiz ve metal dilsiz kavallar vardır. Dilli kavallarda ise; dik uçlu, önden seslenişli ağaç ve kamış dilli kaval, kesik uçlu, arkadan seslenişli kromatik ve diatonik dilli kaval çeşitleri vardır (Atasoy, 2013; Kastelli, 2014).

Dilli ve dilsiz kavalların yapımında genellikle meyve ağaçlarından erik ağacı yaygın olarak kullanılmaktadır (Kastelli, 2014). Bu ağaçlar kavala uygun şekilde hazırlanmakta olup materyalin içi boş olmakta ve ses delikleri açılmaktadır. Kaval yapımında kullanılan çeşitli ağaç materyallerin dışında su kamışı, plastik, pirinç, alüminyum gibi materyallerin de kullanıldığı bilinmektedir. Kavalların küçükten büyüğe doğru çeşitli ölçülere sahip olmasından kaynaklı iç çapına bakıldığında boyunun uzamasıyla genişlemekte ve kısalmasıyla da daralmakta olduğu görülmektedir (Yıldırım, 2017).

Kaval boru şeklinde olup 40-80 cm aralığında ölçülere sahiptir. Üzerinde 8 ses deliği bulunan kaval halk tarafından kuval, guval, gavval şeklinde ifade edilebilmektedir. Kaval aynı zamanda çoban kavalı, horlatmalı kaval ve kırma kaval gibi isimlerle de bilinmektedir (Paksoy & Akyıldız, 2020).

Kavalın çalım şekli incelendiğinde ağızlık kısmına nefes verilmekte, iki el ve parmakların da sistematik bir şekilde ses deliklerini kapatmak amacıyla kullanılmakta olduğu görülmektedir. Genel olarak oturarak icra edildiği görülmekte olup ayakta çalılara da rastlanmıştır ve bir mâni olup olmadığına ilişkin bilgilere ulaşamamıştır (<https://www.youtube.com/watch?v=xds1vpZiyVc;> <https://www.youtube.com/watch?v=cLkYUEvEkCI>).

Kaval Doğu Anadolu, Karadeniz, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri gibi Anadolu’nun birçok yerine yayılarak bugünlere gelmiştir (Atasoy, 2013; Paksoy & Akyıldız, 2020; Kastelli, 2014). Bu bölgelerin dışında Teke bölgesi, Antalya şehri ve ilçeleri de yer almaktadır. (Çimrin, 2010; Yıldırım, 2017) Sipsi, düdük, kaval yapımı Korkuteli’nin Yazır, Esenyurt ve bazı köylerinde az

da olsa devam etmektedir (Çimrin, 2010). Teke yöresine ait olan teke zortlatması, teke zeybeği, Gurbet havası ve boğaz havası gibi türlere yöredeki diğer çalgıların dışında kaval çalgısı da dahil olmaktadır (Ergun, 2023; Yıldırım, 2017).

Antalya Etnografya Müzesinde sergilenmekte olan 2 kaval ve 1 kaval çantası yer almaktadır. Kavallar dilsiz olup 19.yy. sonuna ve 20.yy. a ait olduğu belirtilmiştir. Ahşap olan kavalın ağacı bilinmemekle birlikte diğer kavalın pirinçten yapıldığı belirtilmiştir. Pirinç materyal dış etkenlere karşı dayanıklı olup günlük hayatta kullanılan birçok eşyadan elde edilip yapılabilmektedir (Kastelli, 2014).

Şekil 8. Antalya etnografya müzesinde sergilenen pirinç kaval ve ahşap kaval çalgıları

Antalya'nın Korkuteli, Döşemealtı, Serik ve Alanya ilçelerinde oynanan zeybek oyunlarında (Alyazma Zeybeğin, Bas Bas Zeybeği, Bozova Zeybeği, Antalya Zeybeği, Atina Zeybeği, Hapishane Zeybeği, Serik Alyazma Zeybeği, Serik Serenler Zeybeği, Hasbahçe Zeybeği) kaynak kişilerden de alınan görüşler sonucunda kaval çalgısıyla birlikte bağlama, zurna, kabak kemane, cura, klarnet, davul, darbuka, bendir gibi çalgıların da kullanıldığı belirtilmiştir (Topal, 2021). Solo icraların yanısıra toplu icraların da vazgeçilmez çalgısı olan kaval, Dayıoğlu'nun (2014) 2013 yılında Antalya'nın Elmalı ilçesinde kurucusu olduğu yöresel müzik topluluğunun çalgıları içinde bağlama, cura, zilli def, darbuka, sipsinin yanısıra kaval da bulunmaktadır.

Yörük çobanlarının vazgeçilmez çalgılarından biri olan kaval, bugün Antalya ve ilçelerinde halen kullanılmaya devam etmektedir. Çobanlar için sipsi kadar önemli olan kaval, hayvanları gütmeye aynı zamanda sevdiği kıza aşkını, sevdasını dile getirmeye kullanılır. Antalya'da kaval çalgısının halen kullanılmaya devam ettiğinin bir örneğini Dayıoğlu'nun (2018) arşivinde yer alan Antalya'nın Manavgat ilçesinin Denizyaka köyünde yaşayan ve çoban kavalı çalan Halit Güzel icrasıyla göstermektedir.

Yaygın olarak ağaçtan yapılan kavallar günümüzde sıklıkla kullanılmaktadır. Bunun dışında metal gibi farklı malzemeden yapılan kavallar da mevcuttur. Antalya yöresinde metalden yapılan kavalların kullanıldığına dair örnekler mevcuttur. Dayıoğlu'nun (2015) arşivinde yer alan Antalya'nın Elmalı ilçesinin Ahatlı köyünde yaşayan Bekir Levent'in demirden üretilmiş olan kavalı çaldığı görülmektedir.

Çobanların dışında yörede düğünlerde, şenliklerde, festivallerde, konserlerde, yarışmalarda kavalın kullanılmaya devam etmektedir. Konuya yönelik Kültür Kervanı'nın (2022) arşivi incelendiğinde Antalya Yörük Türkmen Festivali içinde Serikli İbrahim Kurtan'ın çoban kavalı icrasıyla yer aldığı görülmektedir. Yine Anadolu Renkleri'nin (2022) arşivine göre, Antalya Yörük Türkmen Festivaline Mehmet Bedel çoban kavalı çalarak konuk olmuştur.

Zurna

Geçmişten günümüze dek davul denilince akla gelen ve birbirlerine eşlik eden Türk halk müziğinde önemli bir çalgı olan zurna, nefesli çalgılar grubundadır. Osmanlı döneminde Muzika-i

Humayın ve Mehterandan bu yana Türk milletinin yaşamını sürdürdüğü her yerde yani Anadolu'nun her kesiminde rastlanabilen bir çalgı olmaktadır. Zurna, Osmanlı döneminde muzika-i Hümayun topluluğunun yanı sıra sarayda ve saray dışındaki düğün ve benzeri törenlerde de yerini almıştır (Aydın, 2020).

Zurnanın, Farsça'da Sürnay, Gürcistan'da Zurnavi, Macaristan'da Rokoçi Düdüğü ya da Taragato, Çin'de Su-na olarak isimlendirildiği görülmektedir (Açın, 1994, Akt. Aydın, 2020; Kastelli, 2014).

Zurnanın yapısal özelliklerine bakıldığında tahtadan, metalden ve kamıştan parçaları olduğu görülmektedir. Ayrıca zurnanın kamışına zurna sipsisi de denilmektedir. Zurnaya detaylı olarak bakıldığında ağaçtan olan ana gövde, gövde üzerindeki ana delikler, gövdenin alt kısmındaki kalak bölümünde yer alan küçük şeytan delikleri, dil (nezik, başlık, zaynak), boru (lüle, etem, metem, boru, ula) ve kamış gibi parçalardan bir bütün haline geldiği görülmektedir (Kastelli, 2014; Yürük, 2001). Gövdesinin önünde genel olarak 7 arkasında ise 1 deliği vardır. Ses yönünden oldukça hacimli bir çalgı olan zurna günümüzde Türkiye'nin neredeyse her köşesinde tercih edilmekte ve davul çalgısıyla birlikte daha çok açık alanlarda kullanılan bir çalgı olmaktadır. "Zurna genellikle meyve ağaçlarından ve son dönemlerde abanoz, ceviz ağaçlarından yapılmaktadır" (Kastelli, 2014, s.32).

Zurna genellikle 32-33 cm boyundadır. Farklı boyutları vardır. Bu boyutlar bölgelere has olarak değişmektedir. Zurnalar boyutlarına göre sınıflandırıldığında kaba zurna, orta zurna ve zil (cura) zurna şeklinde çeşitleri olduğu görülmektedir. Kaba zurna bu ismini sesinden ve yapısından dolayı almaktadır (Gültekin, 2019; Kastelli, 2014). Zurna ailesinin en büyüğü olan kaba zurna, çok rahat çalımıyla Ege, Trakya, İç ve Orta Anadolu'da çok yaygın olarak çalınır. Boyu 50-55 cm. arasında değişmektedir. Ana gövde büyüyünce diğer parçaları ve delikleri de ona göre büyür. Çünkü, 2 oktav kadar geniş bir ses sahasına sahiptir. Deliklerinin büyük olduğu için diyez ve bemoller en rahat bu zurnadan çıkarılır (Yürük, 2001). Anadolu'da en çok kullanılan zurna tipi orta zurnadır. Ege ve Karadeniz bölgesi haricinde Anadolu'nun tüm bölgelerinde ufak tefek farklılıklarla bu zurnaya rastlanılır. Zil (cura) zurna ise; genellikle Karadeniz bölgesinde görülmektedir (Kastelli, 2014).

Zurna icrası sırasında, kamış kısmına nefes verilerek ses üretilmektedir. İki elin de parmakları sistematik bir şekilde ses deliklerini kapatmak amacıyla kullanılmaktadır. Bu konuda Dayıoğlu'nun arşivleri incelenmiştir. Zurnanın ayakta ya da oturarak icra edildiği görülmektedir (<https://www.youtube.com/watch?v=Ux5ekhGLDAM>; olarak https://www.youtube.com/watch?v=cDcJN_s2Kg8).

Teke yarımadasına bağlı Antalya ve ilçeleri, Burdur, Isparta gibi şehirlerde de Zurna çalgısının kullanıldığı görülmekte, çeşitli törenlerde davulla birlikte kullanılmaktadır (Akyıldız, 2015; Algi & Evsen, 2018; Çimrin, 2010; Kastelli, 2014; Toraman, 2001; Yürük, 2001).

Antalya Etnografya Müzesinde 2 örnek zurnanın sergilendiği, birinin siyah ve birinin de kahverengi olduğu görülmektedir. Zurnaların ahşap malzemeden yapıldığı ve 20. Yy. a ait olduğu belirtilirken hangi ağaçlardan yapılmış olduğu belirtilmemektedir. Antalya'da nefesli çalgılar arasında yöresel bir çalgı olarak zurnanın yer aldığı ve yaygın olarak kullanıldığı ortaya çıkmaktadır.

Şekil 9. Antalya etnografya müzesinde sergilenen zurna çalgıları

Antalya'nın yöresel çalgıları arasında olan nefesli çalgılardan zurna, Teke oyunlarında, asker uğurlamalarında, kına gecelerinde zeybek oyunlarında davulla birlikte kullanılmaktadır (Çimrin, 2010). Davul, zurna ve klarnet eşliğinde oynan zeybekler, kapalı mekanlarda da cura, bağlama, divan sazı ve dümbelek eşliğinde oynanmaktadır. “Teke Zeybeği olarak Tek Zeybek, Haymanalı, Sarı Zeybek en tanınmışlarıdır. Genellikle el hareketleri, ayak hareketlerine uydurularak oynanan Teke Zortlatması'nın ağır oynanan şeklidir” (Çimrin, 2010, s.375). Topal'ın (2021) yapmış olduğu çalışmada Antalya Korkuteli ilçesinde Alyazma Zeybeğin, Bas Bas Zeybeği, Bozova Zeybeği; Döşemealtı ilçesinde Antalya Zeybeği; Serik ilçesinde Atina Zeybeği, Hapishane Zeybeği, Serik Alyazma Zeybeği, Serik Serenler Zeybeği; Alanya ilçesinde Hasbahçe Zeybeği oyunlarının ezgilerinin seslendirilmesinde zurna çalgısı diğer çalgıların yanında yer almaktadır.

Kültür Bakanlığı'nın (2023) Antalya yöresi halk çalgıları tanıtım videoları içinde yer verdiği zurna, yöresel icrasıyla bugün halen kullanılmakta olduğunu göstermektedir. Antalya'nın düğün geleneklerinde kullanılmaya devam eden zurna, Dayıoğlu'nun (2016) Serik ilçesindeki düğün arşivine göre, davulla birlikte kullanılmaktadır. Yine Dayıoğlu'nun (2018) arşivine göre Antalya'nın Finike ilçesindeki düğün geleneğinde zurna, davulla birlikte kullanılmıştır. Antalya'nın güneş mahallesinde yapılan bir düğünde zurna davul ile birlikte Antalya düğün gelenekleri dışında toplu icralarda da örneğin konserler, şenlikler, festivaller gibi organizasyonlarda zurnanın bir eşlik çalgısı olarak kullanıldığı görülmektedir (https://www.youtube.com/watch?v=wyME1jKSkkU&ab_channel=ANTALYABBTV).

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türk halk kültürünün zengin köklerinden birini oluşturan türküler, kulaktan kulağa aktarım yoluyla her bölgeye, her yöreye has karakteristik özellikler, çeşitlilik ve farklılıklar oluşturarak günümüze kadar gelmiştir. Bölgelere göre türkülerin söyleme şekilleri, çalınma şekilleri, müzikal özellikleri, sözlü anlatım şekilleri ve türkülerle oynanan oyunlar farklılık ya da çeşitlilik göstermektedir. Kültürel özellikleri bakımından teke bölgesi/yöresi ismiyle de bilinmekte olan Akdeniz bölgesi Burdur'un tamamını; Muğla'nın Fethiye ve Ortaca ilçelerini; Denizli'nin Acıpayam, Kızıllıhisar ve Honaz ilçelerini; Afyon'un Dinar ve Başmakçı ilçelerini; Isparta'nın Yalvaç ve Şarkikaraağaç ilçelerini; Antalya'nın Cevizli, Akseki, Manavgat ve Alanya ilçelerini kapsamaktadır (Çine, 1989). Akdeniz bölgesi içinde yer alan Antalya ve çevre ilçeler teke yöresi özelliklerini taşımaktadır. Buna göre yörede söylenen kırık havalar; zeybek, teke zortlatması, düz (kırık) hava ve semah türlerini oluşturmaktadır. Söylenen uzun havalara ise gurbet/gurbet havaları ismini almaktadır (Şengül & Şaktanlı, 2022). Yörede kullanılan çalgıların teke yöresi özelliklerini taşıması, kullanılıyor olması ve çalgı yapımcıları tarafından bugün halen yörede yapımına devam ediliyor olması hatta farklı malzemelerden yeni çeşitlerinin üretiliyor olması hem çalgılara verilen önemi hem kültürün devam ettirilme isteğini göstermektedir. Çalgıların yöredeki kullanım durumları Antalya ili ve ilçelerine göre farklılık göstermektedir. Bunun nedenleri arasında, o yerleşim yerinde yaşanan toplumun geçmişten getirdiği kültür özelliklerinin müzik kültürüne de yansması ve müzik kültürünün bulunduğu yerleşim yerini çevreleyen civar ilçelerinden etkilenmesi sayılabilir. Elmalı ilçesinde alevi kültürünü temsil eden semah törenlerine ait müzik kültürü

ve kullanılan çalgılar, Kumluca'daki deve güreşi yarışları kapsamında kullanılan çalgılar ile yöreye ait düğün kültüründe kullanılan çalgıların farklılaşması örnek olarak verilebilir.

Çalışmada Antalya Etnografya Müzesinde bulunan yöreye özgü çalgılar ve özellikleri ile çalgıların yöredeki kullanılma durumları incelenmiştir. İncelemeler sonucunda müzede mızraplı (tezeneli), yaylı, vurmali ve nefesli çalgıların olduğu tespit edilmiştir. Teke yöresi özellikleri taşıyan bu çalgılar: mızraplı (tezeneli) çalgılardan bağlama, yaylı çalgılardan kabak kemane ve kemençe, vurmali çalgılardan; davul ve nefesli çalgılardan düdük, sipsi, zurna ile kavaldır. Bu çalgılardan bağlama, kabak kemane ve kemençe; gövde (tekne), gövdenin ön yüzü, sap kısmı ve burgulardan oluşmaktadır. Bağlama mızrap(tezene) ile kabak kemane ve kemece yay ile çalınmaktadır. Müzede sergilenen davul çalgısı; çember, kasnak, kasnak bağı ve kasnağı germek amacıyla kullanılan deri parçadan oluşmakta olup ses çıkarmak için tokmak ya da çubuk kullanılmaktadır. Düdük, sipsi, zurna ve kaval ise: tek bir gövdeden oluşmaktadır. Zurna ve sipsinin üfleme yerine ek olarak kamış yerleştirildiği için iki parçadan oluştuğu söylenebilir. Belirtilen tüm çalgıların Antalya Etnografya Müzesinde görsel olarak örnekleri bulunmaktadır. Birer tane kemik ve kamıştan düdük örneği, bir tane kamış sipsi örneği, iki tane ahşap zurna örneği, birer tane ahşap kaval ve pirinç kaval örneği, bir bağlama, bir kabak kemane, iki kemençe ve bir davul örneği bulunmaktadır.

Mızraplı (tezeneli), yaylı, vurmali ve nefesli çalgıların kökenleri araştırıldığında Orta Asya'ya kadar uzandığı alanyazın tarafından tespit edilmiştir (Açın, 1998; Akyıldız, 2015; Atasoy, 2013; Biçer, 2019; Çelik, 2009; Çelik, 2017; Çimrin, 2010; Öztürk, 2002; Şimşek & Sağer, 2022). Antalya yöresine ait sergilenen çalgıların 19 ve 20.yy'a ait olduğu ve günümüzdeki formlarına yakın olduğu görülmektedir. Mızraplı (tezeneli) çalgılardan bağlamanın; yaylı çalgılardan kabak kemane ve kemençenin; vurmali çalgılardan davulun; nefesli çalgılardan ise düdük, sipsi, zurna ve kavalın kökenlerinin de Orta Asya'ya kadar dayandığı görülmektedir.

Müzede sergilenen çalgıların yapımında çoğunlukla ahşap malzemeler kullanıldığı görülmektedir. Alanyazın taramasına göre her çalgının yapımında çalgıdan daha iyi ses üretmek adına farklı ağaçların denendiği ve bazı ağaçların daha çok tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bağlamanın göğüs yapımında genellikle, dut, kestane, meşe, kayın, gürgen, sarmaşık, ardıç, karaağaç söğüt ağaçlarından (Doğanyigit vd., 2018; Tan, 1977); kabak kemanenin göğüs yapımında genellikle su kabağından (Erden, 2023; Tuna, 2022); kemençe çalgısının karaağaç, karadut, ceviz, kelebek, dikenli ardıç, erik, maun, gül, dut, pelesenk ve selvi ağaçlarından (Önüter, 1989); davul çalgısının yapımında ise çam, kayın, ceviz ağacından (Vural, 2013) faydalandığı görülmektedir. Düdük çalgısının genellikle kayısı, erik, şimşir, abanoz ağaçlarından ve kamıştan (Erarslan, 2019; Özbek, 1998, Akt. Güven, 2005); kemik düdük çalgısının kartal ve turnanın kanat kemiğinden (Ertürk, 2022; Gökçen, 2017, Akt. Tüfekçioğlu, 2021); sipsi çalgısının en yaygın su kamışından, söğüt, çavdar ve çam ağaçlarından (Ayazlı & Taşkıran, 2022; Yıldız, 2017); kaval çalgısının erik, su kamışı, pirinçten (Karakoç, 2019); zurna çalgısının abanoz, ceviz ve kamıştan (Doğan, 2015) yapıldığı görülmüştür. Müzede sergilenen çalgıların kemik düdük hariç diğer çalgıların ağaç malzemelerden yapıldığı ve 19.-20.yy'a ait olan çalgıların hangi ağaçlardan yapıldığına yönelik ortaya çıkan sonuçlar birbirlerini desteklemektedir.

Antalya etnografya müzesinde bulunan çalgıların Antalya yöresine ait olduğu belirtilmektedir. Müzede çalgıların kullanılma durumları incelendiğinde mızraplı (tezeneli) çalgılardan olan bağlamanın Antalya yöresinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Kına ve düğünlerde çalınmaktadır. Antalya'nın bazı Alevi Bektaşî yerleşim yerlerindeki düğünlerde ya da cemetmede ritüellerinde de kullanılmaktadır. Gök ve Savaş'ın (2023) yapmış olduğu çalışmalarda kına ve düğünlerde bağlamanın evin içinde ve dışında olmak üzere farklı ortamlarda kullanıldığı, Gerekten ve Özdek'in (2020) çalışmasında alevi yerleşim yerlerindeki düğün ya da cemetme ritüellerinde kısa ve uzun sap bağlama çeşidi ve bozuk ve bağlama düzeni kullanıldığı belirtilmektedir. Yapılan çalışmalar Antalya yöresinde

bağlama çalgısının kullanılıyor olduğunu göstermektedir. Yöreyle ait şenliklerinde, festivallerde, törenlerde, kutlamalarda, mahalli sanatçılar tarafından bağlama çalınmaktadır. Antalya bölgesinde bugün halen kullanılmaya devam etmektedir. Çimrin'in (2010) ve Çelik'in (2017) yapmış olduğu araştırmalar da bağlamanın Antalya yöresinin boğaz havalarında, gurbet havalarında ve semahlarda kullanıldığı belirtilmektedir. Antalya etnografya müzesinde bulunan kemane, su kabağı dışında ahşaptan yapılan da bulunmaktadır. Şimşek ve Sağer (2022) tarafından yapılan çalışmalarda örneğin, gövde kısmı plastik kutulardan ya da alüminyum sürahidenden yapılan kemaneler bulunmuştur. Bu durum Antalya'da çok çeşitli malzemelerden kemanenin yapılabildiği ve icra edilebildiğini göstermektedir. Kemaneler yöreye ait şenliklerinde, festivallerde, törenlerde, kutlamalarda, mahalli sanatçılar tarafından çalınmaktadır. Kemeçe, Antalya etnografya müzesinde bulunan bir diğer çalgıdır. Antalya yöresinde kemeçe, teke zortlatmasında, gurbet yakımları ve durna havalarında çalınmaktadır (Atabeyli, 1940). Yapılan araştırmalarda da olduğu gibi kemeçe çalgısı bugün halen Antalya'da kullanılmaya devam etmektedir. Davul, Anadolu kültüründe bir ritim ve eşlik çalgısıdır. Antalya da düğünlerde, asker uğurlamada ve deve güreşlerinde kullanılıyor olmasından dolayı müzede de yerini almıştır. Çimrin'in (2010), Gök ve Savaş'ın (2023) yapmış olduğu araştırmalarda Antalya düğünlerinde, asker uğurlamada törenlerde, yöresel eğlencelerde, deve güreşlerinde davulun kullanıldığı belirtilmektedir. Abdallar geleneğinde de davul, zurnanın yanında eşlik çalgısı olarak çalınmaktadır. Antalya etnografya müzesinde yer alan düdük çalgısı Antalya'nın kırsal kesimlerinde çalınmakta özellikle çobanlık ve hayvancılık mesleği ile bağdaştırılmaktadır. Düdük üzerine alanyazın tarandığında kamış malzemeden yapıldığı, tek parça olup ağızlık kısmında dil parçası bulunduğu anlaşılmaktadır (Kastelli, 2014). Dolayısıyla bu düdüğe dilli düdük de denmektedir. Düdüğün atası olan kemik düdük çalgısı da ayrıca çığırta olarak bilinmektedir. Çığırta, ismini çıkardığı tiz sestene almaktadır. Yapıldığı materyal kartal kanadı veya türevi uzun kanatlı kuşlar olmaktadır (Ertürk, 2014). Teke yöresinde dağlık bölgelerde nadir de olsa görülebilmektedir. Antalya yöresel halk çalgıları arasında yer alan sipsi, Antalya etnografya müzesinde yer almaktadır. Ebatı küçük ve zurnaya göre ses gürlüğü az olan bir çalgıdır. Çimrin (2010) ile Karagenç'in (2016) yapmış olduğu araştırmada sipsinin ses genişliğinin ve ses gürlüğünün zurnaya göre az olması nedeniyle kapalı alandaki eğlencelerde kullanıldığı belirtilmektedir. Antalya'da çobanların nağmelerinde, zeybeklerde, gurbet havalarında, boğaz havalarında, teke zortlatmasında, teke zeybeklerinde, kırık havalarda sipsi çalınmaktadır (Çimrin, 2010; Karagenç, 2016; Toraman, 2001). Kaval, Antalya etnografya müzesinde farklı çeşitleriyle bulunmaktadır. Kaval, teke yöresine ait olan teke zortlatması, teke zeybeği, Gurbet havası ve boğaz havası gibi türlere yöredeki diğer çalgılarla birlikte kullanılmaktadır (Ergun, 2023; Yıldırım, 2017). Antalya'nın tüm ilçelerinde çoğunlukta nişan, kına gecesi ve düğün aşamalarında kullanılmaktadır. Yapılan çalışmaların kavalın Antalya yöresinde de kullanıldığını ve yöredeki kullanıma durumlarını ortaya çıkararak elde edilen sonuçları desteklediği görülmektedir. Zurna, Antalya etnografya müzesinde yer alan bir diğer enstrümandır. İki çeşit olarak müzede sergilenen zurna ahşap malzemeden yapılmıştır. Ses gürlüğünün fazla olması nedeniyle düğün gibi açık alanda kullanımı tercih edilmektedir. Çimrin'in (2010) yapmış olduğu araştırmada Teke oyunlarında, asker uğurlamalarında, kına gecelerinde, zeybek oyunlarında davulla birlikte açık alanlarda zurnanın kullanıldığı belirtilmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen bilgiler doğrultusunda, Antalya Etnografya Müzesinde sergilenen ve halkın kültürünü yansıtan bu sekiz çalgının tüm özelliklerini yansıtan broşürler hazırlanması, çalgıların yöre özelliklerini yansıtan ezgilerden oluşan seslerin dinletildiği kayıtların oluşturulması, çalım şekillerinin gösterildiği görsel videoların müze içerisinde halka sunulması ve son olarak müze görevlilerine konuya yönelik eğitim ve seminer verilmesi önerilmektedir. Bu öneriler aşağıdaki gibi detaylandırılmıştır:

-Hazırlanacak broşürlerde çalgıların yöreye ait olduğunu gösteren tarihi süreçlerin, yapısal gelişimini gösteren örnek fotolar ve halen kullanılan yerleşim yerleri ile kullanılma durumlarının kısaca belirtilmesi önerilmektedir.

-Sözlü ve sözsüz ezgileri içeren ses kayıtlarının oluşturulmasında yörede geçmişten bugüne yetişen mahalli sanatçıların ve günümüz çalgı virtüözlerinin kayıtlarından oluşan örneklerin dinletilmesi önerilmektedir.

-Görsel videolarda ise, yazılı ve işitsel olarak sunulan bilgilerin görsel etkisinden faydalanmak amacıyla çalgıların kökenlerinin, özelliklerinin alan uzmanı olan organologlar ya da lutyeler tarafından anlatıldığı video örnekleri, çalgıların bireysel ya da toplu icrasının gösterildiği video örnekleri ve çalgıların yöredeki kullanılma durumlarını gösteren etkinliklerden örneklerin sunulduğu videoların hazırlanması önerilmektedir.

-Müze görevlilerine çalgılar hakkında eğitim ve seminerler düzenleyerek, ziyaretçilerin daha derin bir anlayışa sahip olmaları sağlanabilir ve kültürel mirasın korunması yönünden farkındalık oluşturulabilir. Ayrıca, müzede sergilenen çalgıların dışında il merkezi ve tüm ilçeler, mahalle ve köyler bazında devlet desteği ile yapılacak olan saha araştırmalarıyla yeni çalgıların ortaya çıkarılması sağlanabilir. Kültür Bakanlığı tarafından müzelerde alan uzmanları görevlendirilebilir.

5. Kaynakça

- Açın, S. Y. (1998). *Türk halk müziği sazlarından bağlama ve kemane'nin son yapım teknikleri* (Tez No. 72169) [Sanatta yeterlik tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akın, H. (2021, Eylül 14). *Sipsi ve cura ile teke zortlatması* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=EDmYTVoh4SQ> adresinden 02.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Aksoy, B. (1994). *Avrupalı gezginlerin gözüyle osmanlılarda musiki* (2. baskı). Pan.
- Akyıldız, G. S. (2015). Burdur Yöresi Türk Halk Müziği'nin Tür, Ezgisel, Şiirsel, Ritimsel Yapı ve Çalgı Türleri Açısından İncelenmesi. (Proje No. SOBAG 114K085). <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/614715/burdur-yoresi-turk-halk-muziginin-tur-ezgisel-siirsel-ve-ritimsel-yapi-ve-calgi-turleri-acisindan-incelemesi> adresinden 02.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Akyol, A. (2017). Kabak kemanenin dünü bugünü ve yarını. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi* 3(1), 163-181. <https://doi.org/10.22252/ijca.337011>
- Anadolu Renkleri (2022, Temmuz 7). *Koyunu suya indirme havası ve çoban kavalı- burdurlu mehmet bedel* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Z92xfDiqoiE> adresinden 12.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Anadolu Renkleri (2024, Ocak 26). *Aşan bilir karlı dağın ardını- Sultan Bacı- Yeşilbayır Köyü* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=8aKAXi9jcg4> adresinden 12.11.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Antalyabbtv (2024, Şubat 23). *Sevda türküleri konseri* [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=wyME1jKSkkU&ab_channel=ANTALYABBTV adresinden 25.02.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Atabeyli, N. K. (1940). Teke (Antalya) yürükleri hakkında notlar. *Türk Arkeoloji Dergisi*, (4), 227-238.

- Atasoy, M. U. (2013). Ülkemizde müzik eğitimi anabilim dallarında geleneksel nefesli çalgılarımızdan kaval'ın yeri ve önemi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 3(2), 88-98.
- Atmaca, E., & Güzel, Ö. (2023). Kumluca (Antalya) ağzından derleme sözlüğü'ne katkılar. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (57), 287-314. <https://doi.org/10.21563/sutad.1285182>
- Ayazlı, Ö., & Taşkiran, H. İ. (2022). Eski Türkçe 'sıpzıgu' üzerine bazı gözlemler. *International Journal of Old Uyghur Studies*, 4(1), 1-20.
- Aydın, A. (2020). Osmanlı belgeleri ışığında zurna ve zurnazenler. *Eurasian Journal of Music and Dance*, (17), 256-276. <https://doi.org/10.31722/ejmd.846865>
- Ayyıldız, S. (2013). *Teke yöresi yörük türkmen müzik kültüründe yerel çok seslilik özellikleri* (Tez No. 331913) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bayat, H. B. (2019). *Tahtacı düğünlerinde semah dönmek: Antalya ili manavgat ilçesi kalemler köyü örneği* (Tez No. 552304) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Baykara, T. (2021). *Türk kültürü*. Post.
- Becerikli, S. Y. (1999). *Örgüt kültürü oluşumunda örgüt içi iletişimin rolü departmanlı mağazacılık sektöründe halkla ilişkiler açısından bir değerlendirme; beğendik a.ş. örneği* (Tez No. 81757) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Beşkaza TV (2017, Ağustos 23). *Dünya sipsi şampiyonu hüseyin demir* [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=ebOupNPOM_s adresinden 12.01.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Biçer, B. E. (2019). Üç telli klasik kemençenin ıkkık, tırnak kemane ve yörük kemençesiyle mukayesesi. H. Yücel, S. T. Oter, (Ed.). *Müzik kültürüne dair çeşitli görüşler – II.* (ss.69-79). Eğitim Kitapevi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (9. baskı). Pegem.
- Çelik, Ö. (2009). *Türk dünyası'nda üç yaylı çalgı: kılkobız, kamança ve kabak kemane üzerinde bir inceleme* (Tez No. 241405) [Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Çelik, Ö. (2017). Kitle iletişim araçları sayesinde yerelden ulusala taşınan bir çalgı: Kabak kemane. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 17(1), 155-166.
- Çelik, S. (2017). Türk kültüründe geçmişten günümüze "davul". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(8), 11-18.
- Çimrin, H. (2010). Kültür, sanat ve edebi hayat. A. K. Atılğan (Ed.), *Dünden bugüne antalya* içinde (ss. 359-380). Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. https://antalya.ktb.gov.tr/Eklenti/8701,dundenbuguneantalya-2cilt-8kultursanatedhayatpdf.pdf?0&_tag1=D0E46BD46BE1A38FBDE4C318910E8F244F9A41B8
- Çine, H. (1989). *Burdur'dan damlalar folklor (halkbilim)*. Uyan.

- Dayıoğlu, E. (2014, Şubat 22). *Antalya Elmalı yayla yöresel müzik topluluğu-cemilem- şu Dirmil'in çalgısı (emre dayıoğlu arşivi)* Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=ZzG14vbEY84&ab_channel=EmreDay%C4%B1o%C4%9Flu2 adresinden 22.01.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Dayıoğlu, E. (2015, Eylül 4). *Bekir Levent-demirden kaval (emre dayıoğlu arşivi)* [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=GO41xvNCfQU&ab_channel=EmreDayioglu adresinden 22.01.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Dayıoğlu, E. (2016, Kasım 4). *Antalya serikli abdallar 'cezayir' (kayıt: emre dayıoğlu)* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Ux5ekhGLDAM> adresinden 22.01.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Dayıoğlu, E. (2018, Ocak 14). *Halit güzel "'çoban kavalı" [emre dayıoğlu arşivi]* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=cLkYUEvEkCI> adresinden 22.01.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Dayıoğlu, E. (2018, Eylül 2). *Antalya finike gelin alma havası [emre dayıoğlu arşivi]* [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=cDcJN_s2Kg8 adresinden 22.01.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Dayıoğlu, E. (2020, Ekim 22). *Ali bedel - kara koyun* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=xdsIvpZiyVc> adresinden 22.01.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Demir, M., & Nacakçı, Z. (2016). Ortaokul müzik derslerinde, öğretmenlerin bağlama kullanmasına yönelik öğrenci görüşlerinin coğrafi bölgelere göre karşılaştırılması. *Fine Arts, 11*(4), 161-170.
- Demir, S. (2011). *Türk halk müziğinde tür meselesi* (Tez No. 306720) [Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Doğan, C. (2015). *Geleneksel halk müziği çalgılarından zurnanın tarihçesi eğitsel ve öğretsel süreçleri* (Tez No. 407627) [Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Doğanyığıt, S., Şahin, C., Yiğiter, M. E., & Tüfekci, S. (2018). Bağlama yapımcılarının bağlama üretimine yönelik görüşleri. *The Journal Of International Social Research, 11*(61), 467-478.
- Doğruel, F. (2023). İade-i itibar: Kabak kemanenin tarihsel serüveni. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 16*(41), 314-330. <https://doi.org/10.12981/mahder.1247375>
- Ekinci, A. (2014). *Tekeli'nin dilinden telinden 2*. Burdur İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Erarslan, U. (2019). *Mesleki müzik eğitim kurumlarında yürütülen Türk halk müziği üfleme çalgılar eğitiminin öğretim elemanları görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi* (Tez No. 581944) [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Erden, M. O. (2023). *Kabak kemane eğitiminde açış çalışmalarının kullanım durumlarının incelenmesi* (Tez No. 800352) [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ergun, L. (2023). Yörüklerde müzik ve boğaz çalma. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, (29)*, 39-53. <https://doi.org/10.17484/yedi.1182199>
- Eroğlu, T. (2017). Türk halk müziğinin Türkiye'deki coğrafi bölgelere göre temel özellikleri bakımından incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5*(41), 513-527. <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.12127>

- Ertürk, S. (2014). *Türk halk müziği geleneğinde kemik üflemeli çalgı çığırta; Burdur il örneği* (Tez No. 383653) [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ertürk, S. (2022). *Kemik üflemeli çalgı: Çığırta*. İksad.
- Evsen, F. (2018). *Antalya yöresi Türk halk müziği ezgilerinin müzikal-edebi analizi ve müzik eğitiminde kullanılabilirliğinin incelenmesi* (Tez No. 510442) [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Evsen, F., & Algı, S. (2018). Antalya yöresi Türk halk müziği ezgilerinin müzikal-edebi analizi ve müzik eğitiminde kullanılabilirliğinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(32), 770-793. <https://doi.org/10.16990/SOBIDER.4670>
- Gazimihal, M. R. (1958). *Asya ve anadolu kaynaklarında ıklığ*. Ses ve Tel Birliği.
- Gedikli, N. (2013). Akdeniz bölgesi halk musikisi çalışmalarına toplu bir bakış. *Ü Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi*, (3), 11-22.
- Gerekten, S. E., & Özdek, A. (2020). Antalya elmalı tekke köyü bektâşilerinin müzik pratikleri ve inanç bağlamı sözlü ezgileri. *Türk Kültürü ve Hacıbeğtaş Veli Araştırma Dergisi*, (96), 163-184.
- Gök, S., & Savaş, C. (2023). Korkuteli yöresi düğün geleneklerinin müzik folkloru açısından incelenmesi. *Rast Müzikoloji Dergisi*, 11(1), 97-135. <https://doi.org/10.12975/rastmd.20231115>
- Gültekin, S. (2019). Kırklareli ili kaba zurna icrasında kullanılan süslemeler. *SED-Sanat Eğitimi Dergisi*, 7(1), 94-119.
- Gürdal, M. (1976). Antalya yürükleri. *Türk Etnografya Dergisi*, (65), 65-72.
- Güven, M. (2005). *Türkiye sahasındaki hikâveli türküler üzerine bir araştırma* (Tez No. 162789) [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Halkoyunlarımızcom (2007, Nisan 8). *Çığırta Mehmet Bedel*. [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=1HVBfOh-DBU> adresinden 22.01.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Haşhaş, S., & İmik, Ü. (2016). Türk halk çalgı yapımcılığında yenilikçi denemeler; “cümbe”, “yaylı bağlama”, “bas kabak kemane”, “kabak tekneli cura”. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 2(1), 93-106.
- Işık, T. S., & Uslu, R. (2012). Türk müziğinde ağaç ve çalgı yapım bibliyografyası. *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, 2(2), 24-41.
- Karagenc, M. (2016). Sipsi ve sipsi yapımcısı Mehmet Bedel. *Electronic Turkish Studies*, 11(2), 653-664.
- Karakoç, S. (2019). *Türk müziği eğitimi veren konservatuvarlarda dilsiz kaval sazının meslek çalgısı olarak tercih durumuna yönelik tespitler* (Tez No. 574984) [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Karkın, M., Pelikoğlu, M., & Haşhaş, S. (2014). Bağlama enstrümanının öğretim yöntemleri kapsamında yöresel tavırların değerlendirilmesi. *Art-E Sanat Dergisi*, 7(13), 129-148.
- Kastelli, A. S. (2014). *Anadolu geleneksel nefesli çalgıları ve bu çalgılar üzerine özgün bağdalar* (Tez No. 360696) [Sanatta yeterlik tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Kaya, E. (2007). *Doğu Karadeniz müzik kültürü içerisinde nefesli sazların yeri* (Tez No. 211717) [Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kaymaz, Ş. (2018). Unutulmaya yüz tutmuş yöresel öğelerin kültür turizmi kapsamında değerlendirilmesi: Denizli ilinin kültür öğeleri örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 134-149.
- Kazmaz, S. (2001). Halk kültürüne toplu bir bakış düşünceler ve değerlendirmeler. *Erdem*, 13(38), 295-326.
- Keskinkılıç, F., & İstanbullu, S. (2021). Kayseri ili bağlama yapımcıları. II. Uluslararası Develi-Âşık Seyrânî ve Türk Kültürü Kongresi: Develi Bildirileri, 10-12 Ekim 2019. Kayseri, Türkiye.
- Köroğlu, N. O. (2013). Çalgı yapım ustaları: Antalya ili örneği. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (39), 1-9.
- Kültür Kervanı (2020, Mayıs 16). *Bir karışık "sipsi"den çıkan sese bakın. bireysel çalgılarda dünya birincisi oldu-ali bedel* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=YGuGh0VeyC8> adresinden 12.01.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Kültür Kervanı (2022, Ağustos 03). *Çoban kavalıyla sevdalar dile gelir, koyunlar sudan geçermiş* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=IQzWwb7wyk> adresinden 12.01.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Kültür Kervanı (2019, Eylül 16). *Antalya'da kaş'ta mısın- yörük çadırında muhabbet zamanı* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=HfkbmAbWDdU> adresinden 12.01.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Nacakçı, Z. (2013). Teke yöresi halk oyunları ezgilerinin sınıflandırılmasına yönelik müzikal analiz. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(2), 1603-1617. http://dx.doi.org/10.9761/jasss_733
- Öncel, M. (2021). *Medeniyet değerlerimiz: Musiki*. Evrensel Değerler.
- Önüter, F. (1989). *Kemençenin tarihi gelişimi, kemençe üzerinde araştırma ve düşünceler* (Tez No. 22837) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Öztürk, O. M. (2002, 15-16 Mart). *Türkiye'de yaşanan modernleşme süreci ve anadolu yerel müzikleri*. [Bildiri Sunumu]. 21.Yüzyılın Başında Türkiye'de Müzik Sempozyumu, Ankara. https://www.muzikegitimcileri.net/bilimsel/bildiri/O-Ozturk_5.html
- Öztürk, O. M. (2006, 9 Kasım). *Anadolu yerel müziklerinde geleneksel icranın vazgeçilmez unsurlarından biri olarak tavrı üzerine*. Müzik Eğitimcileri Sitesi. https://www.muzikegitimcileri.net/bilimsel/makale/O-Ozturk_6.html
- Paksoy, O., & Akyıldız, G. S. (2020). Anadolu'da kullanılan dilli kaval. *Yalvaç Akademi Dergisi*, 5(1), 35-42.
- Pelikoğlu, M. C. (1998). *Geleneksel Türk halk müziği dizilerinin isimlendirilmesinde karşılaşılan zorluklar* (Tez No. 86225) [Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Sarı, C. (2010). Kumluca. H. Çetinkaya, A., K. Atılğan (Der.), *Dünden bugüne Antalya* (ss. 389-422). Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. <https://antalya.ktb.gov.tr/DundenBuguneAntalya/DBA-Cilt-1/files/web-c%04%B1lt1.pdf>

- Şahal, E. (2005). *Akademik örgütlerde örgüt kültürü ve iş tatmini arasındaki ilişki: akdeniz üniversitesi'nde doktora yapan araştırma görevlilerinin örgüt kültürüne ve iş tatminine yönelik algı ve kanaatleri* (Tez No. 206324) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Süleyman Demirel Üniversitesi Müzik Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi (t.y.). *Ses ve görüntü arşivi*. <https://muzmer.sdu.edu.tr/tr/belgelik/ses-ve-goruntu-arsivi-7919s.html> adresinden 16.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Şahin, M. (2009). *Türk halk oyunları türlerine göre asma davulun incelenmesi* (Tez No. 253857) [Sanatta yeterlik tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Şahin, M. (2011). Türk halk oyunları türlerine göre asma davulun yapısal olarak ve çalım teknikleri açısından incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, (27), 1-15.
- Şener, G. (2019). Kabak kemane'nin tarihsel süreci ve bugünü. *ZfWT-Zeitschrift Für Die Welt Der Türken*, 11(1), 227-246.
- Şengül, C., Akyıldız, G., S., & Bedel, A. (2018, 8-9 Ekim). *Gelenekten geleceğe teke yöresi halk müziği kültürü*. [Bildiri Sunumu]. Milletlerarası Sempozyum-Sergi-Konser-Çalıştay: 21. Yüzyılda Türk Sanatı: Meseleler ve Çözüm Önerileri. Kastamonu.
- Şengül, C., & Şaktanlı, C. (2022). *TRT Türk halk müziği repertuarında yer alan akseki türkülerinin makamsal ve ritmik yapılarının tespit edilmesi*. [Bildiri Sunumu]. Akseki Tarih ve Kültür Sempozyumu. 2021, 20-21 Mayıs. Alanya.
- Şimşek, M., & Sağer, T. (2022). Teke yöresi yörük türkmenlerinde ıklık çalgısı. *İdil Dergisi*, 91, 425–454.
- Tan, N. (1977). Bağlama yapımı. *Türk Etnografya Dergisi*, (66), 95-106.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2015). *Müzik aletleri yapımı, klasik kemençe projesi ve şablonu*. Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü. https://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Klasik%20Kemen%C3%A7e%20Projesi%20Ve%20%C5%9Eablonu.pdf
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2016). *Müzik aletleri yapımı, bağlama projesi ve şablonu*. Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü. https://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Ba%C4%9Flama%20Projesi%20Ve%20%C5%9Eablonu.pdf
- Toraman, M. (2001). *Sipsi'nin Türk halk müziğindeki yeri ve önemi* (Tez No. 107357) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Tuna, Ö. C. (2022). *Teknolojik gelişmelerin türk halk müziği çalgıları üzerindeki etkileri* (Tez No. 737371) [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Tüfekçioğlu, S. (2021). Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Mevaidü'n-Nefais adlı eserinde Türk çalgıları. *Rast Müzikoloji Dergisi*, 9(1), 2479-2495. <https://doi.org/10.12975/pp2479-2495>
- Ünalın, Ö. (2022). Sosyo-kültürel değişim sürecinde Alanya yörüklerinde evlilikle ilgili âdetler ve inanışlar. *Anasay*, (22), 177-212. <https://doi.org/10.33404/anasay.1184499>
- Verim, K. (2013). Teke bölgesinde kabak kemane ve yörük kemenesi. *Portre Akademik Müzik ve Dans Araştırmaları Dergisi*, (7), 84-88.

- Vural, F. G. (2013). Orta Asya Türk dünyasında “davul”un önemi ve simgesel anlamı. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 5(20), 1-6.
- Vural, F. G. (2017). Kökenlerinden günümüze Türk ve Makedon düğünlerinde davul-zurna ile tapan - zurla. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (42), 273-298.
- Yıldırım, A., & Şimşek H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6. baskı). Seçkin.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (12. baskı). Seçkin.
- Yıldırım, S. (2017). *Burdur yöresi halk müziği geleneğinde müzikal türlerin dilsiz kaval ile icra ve özellikleri* (Tez No. 464604) [Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldırım, Z. (2019). *Kemençe, tanbur, ud, kanun ve bağlama çalgılarının 20. yüzyılda geçirdiği fiziksel değişimler* (Tez No. 601583) [Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldız, D. (2017). *Teke yöresi halk çalgılarından “sipsi”nin yapısal ve icra özelliklerinin incelenmesi* (Tez No. 470967) [Yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yomralıoğlu, E., Öksüz, O., & İpek, Z. (2019). *Çalgı eğitimi klasik kemençe ders kitabı 9*. F. M. Eken Küçükaksoy, (Ed.). Millî Eğitim Bakanlığı.
- Yürük, Ü. (2001). *Kaba zurnanın Türk müziğindeki yeri ve önemi*. (Tez No. 107370) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.